

Terytorialne i dystrybucyjne aspekty sprawiedliwej transformacji w projekcie aktualizacji Krajowego Planu w dziedzinie Energii i Klimatu do 2030 r.

Instytut Reform

Warszawa 2024

REFORM

© Fundacja Instytut Reform, 2024

Powielanie dozwolone pod warunkiem podania źródła.

Autorzy

Maria Niewiata-Rej (Instytut Reform)

Współpraca:

Karolina Grek, Aleksander Śniegocki, Michał Wojtyło (Instytut Reform)

Rekomendowane cytowanie:

Niewiata-Rej, M. (2024), Terytorialne i dystrybucyjne aspekty sprawiedliwej transformacji w projekcie aktualizacji Krajowego Planu w dziedzinie Energii i Klimatu do 2030 r., Instytut Reform, Warszawa.

Opracowanie graficzne

Zofia Lasocka, Sylwia Niedaszkowska

Data publikacji

Listopad 2024

Zdjęcie na okładce: wildpixel/iStock

Instytut Reform

office@ireform.eu | Puławska 26/1, 02-512 Warsaw | www.ireform.eu

Spis treści

I. Wprowadzenie i przeznaczenie dokumentu	4
II. Metodyka i opracowanie kryteriów oceny	5
III. Aspekty terytorialne	6
Aspekt 1. Ambicje i cele	7
Aspekt 2. Wspieranie lokalnych gospodarek i społeczności	12
Aspekt 3. Lokalne czyste źródła energii i zdekarbonizowane gałęzie przemysłu.....	15
Aspekt 4. Inkluzywność transformacji regionalnej.....	16
Aspekt 5. Regionalne zarządzanie sprawiedliwą transformacją.....	17
IV. Aspekty dystrybucyjne	19
Aspekt 6. Ogólna ocena skutków dystrybucyjnych	19
Aspekt 7. Ubóstwo energetyczne	22
Aspekt 8. Ubóstwo transportowe	26
Aspekt 9. Potrzeby finansowe i źródła finansowania.....	29
Aspekt 10. Polityki podatkowe, ubezpieczeniowe i zabezpieczenia społecznego	30
Aspekt 11. Warunki pracy i nabywanie nowych kwalifikacji zawodowych	32
Aspekt 12. Zaangażowanie zainteresowanych stron i konsultacje społeczne	33
V. Podsumowanie.....	35
Załącznik. Tabela podsumowująca aspekty uwzględnione w metodologii	38

I. Wprowadzenie i przeznaczenie dokumentu

Krajowy Plan w dziedzinie Energii i Klimatu (KPEiK) to kluczowy dokument zarówno dla polskiej energetyki, jak i pozostałych sektorów gospodarki. Jest to dokument, którego publikacja jest wymagana zgodnie z Rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/1999 z dnia 11 grudnia 2018 r. w sprawie zarządzania unią energetyczną i działaniami w dziedzinie klimatu. KPEiK to istotne narzędzie do integracji wysiłków krajowych w szerszym kontekście europejskim, promowania zrównoważonego rozwoju i zapewnienia skoordynowanego podejścia do wyzwań związanych ze zmianami klimatu i przejściem na gospodarkę niskoemisyjną. Plan stanowi okazję do uwzględnienia środków stymulujących innowacje w zakresie technologii i czystej energii, promując rozwój społeczno-gospodarczy i konkurencyjność. Dokument jest też podstawą do opracowania – kluczowego dla wymiaru sprawiedliwej transformacji – Planu społeczno-klimatycznego, który pozwoli wykorzystać Polsce środki ze Społecznego Funduszu Klimatycznego.

Poprzednie krajowe plany w dziedzinie energii i klimatu były publikowane przez państwa członkowskie w 2019 roku. Konieczność dostosowania podejścia do bardziej ambitnych celów klimatycznych zgodnych z europejskim prawem klimatycznym i pakietem Fit for 55 spowodowała potrzebę aktualizacji planów. Wersje robocze aktualizacji miały zostać przedłożone Komisji Europejskiej (KE) do końca czerwca 2023 roku. Polska propozycja planu została opublikowana z opóźnieniem w lutym 2024 roku.

Po opublikowaniu wersji roboczych KPEiK, Instytut Reform przedstawił **ramy metodologiczne** do oceny zarówno ich treści, jak i procedur ich przygotowania. Opracowana metodyka stanowi kompleksową listę kontrolną kryteriów dobrego zarządzania, które należy spełnić, aby właściwie zintegrować polityki i środki sprawiedliwej transformacji z krajowymi planami. Metodyka została wykorzystana do **oceny czterech projektów KPEiK: włoskiego, niemieckiego, polskiego i bułgarskiego**.

Kolejnym krokiem po publikacji wersji roboczych jest przygotowanie ostatecznej wersji KPEiK, która powinna zawierać poprawki wprowadzone przez rządy krajowe w oparciu o informacje zwrotne i zalecenia przekazane przez KE, a także wyniki szeroko zakrojonego dialogu z zainteresowanymi stronami i szerszą opinią publiczną. Termin przedłożenia ostatecznej wersji dokumentu upłynął 30 czerwca 2024 roku. W czwartym kwartale 2024 r. polski rząd przedstawił kompletny zaktualizowany Plan (aKPEiK), przeprowadził konsultacje publiczne oraz wprowadza poprawki przed przekazaniem ostatecznej wersji dokumentu do Komisji Europejskiej. W niniejszym raporcie metodykę Instytutu wykorzystano do oceny dokumentu i zbadano, czy w aKPEiK poprawiono kwestie związane ze sprawiedliwą transformacją w kontekście terytorialnym i dystrybucyjnym.

II. Metodyka i opracowanie kryteriów oceny

Opracowanie jest zgodne z kompleksową metodyką oceny przygotowaną przez zespół projektowy¹. Obejmuje ona listę kontrolną kryteriów, które powinny być spełnione przez zaktualizowane krajowe plany w dziedzinie energii i klimatu, jeśli mają być skuteczne w podejmowaniu wyzwań związanych ze sprawiedliwą transformacją.

Metodyka uwzględnia dwa zasadnicze wymiary sprawiedliwej transformacji: terytorialne i dystrybucyjne, które są dalej podzielone na zestawy kryteriów i zagadnień badawczych obejmujących ich najważniejsze aspekty.

1 <https://ireform.eu/nasze-projekty/terytorialne-i-dystrybucyjne-aspekty-sprawiedliwej-transformacji-w-zaktualizowanych-krajowych-planach-na-rzecz-energii-i-klimatu/>

Aspekty terytorialne	1. Ambicje i cele
	2. Wspieranie lokalnych gospodarek i społeczności
	3. Lokalne źródła czystej energii i zdekarbonizowane gałęzie przemysłu
	4. Inkluzywność transformacji regionalnej
	5. Regionalne zarządzanie sprawiedliwą transformacją
Aspekty dystrybucyjne	6. Ogólna ocena skutków dystrybucyjnych
	7. Ubóstwo energetyczne
	8. Ubóstwo transportowe
	9. Potrzeby finansowe i źródła finansowania
	10. Polityki podatkowe, ubezpieczeniowe i zabezpieczenia społeczne
	11. Warunki pracy i nabywanie nowych kwalifikacji zawodowych
	12. Zaangażowanie zainteresowanych stron i konsultacje społeczne

Każde z tych kryteriów można ocenić w następującej skali:

0 brak wzmianki o danym zagadnieniu	1 zagadnienie poruszone w ograniczonym zakresie	2 zagadnienie poruszone w znacznym zakresie	3 dobre praktyki
---	--	---	----------------------------

Ponadto w raporcie zbadano, czy punktacja przyznana wersji roboczej aKPEiK powinna zostać utrzymana, zwiększona czy zmniejszona. Badanie zawiera zatem dwie oceny: pierwszą dla wersji roboczej, a drugą dla projektu aktualizacji planu. Każdy z aspektów ma swój własny, bardziej szczegółowy opis. **Gdy w niniejszym raporcie mowa o „wersji roboczej” dotyczy to dokumentu opublikowanego w lutym 2024 roku². Pod pojęciem projektu aKPEiK rozumiana jest wersja opublikowana w październiku 2024 roku³.**

2 https://commission.europa.eu/document/download/5118b15e-d380-49ae-b8bb-41cc81a28e15_pl?filename=PL_NECUpdate_Projekt_aKPEiK_tekst_ostateczny.pdf

3 <https://www.gov.pl/web/klimat/projekt-krajowego-planu-w-dziedzinie-energii-i-klimatu-do-2030-r--wersja-do-konsultacji-publicznych-z-102024-r>

III. Aspekty terytorialne

Terytorialne aspekty sprawiedliwej transformacji koncentrują się na wpływie transformacji na regiony, społeczności i gospodarki lokalne, z uwzględnieniem osób szczególnie narażonych na ewentualne negatywne skutki wynikające z nowej polityki energetycznej i klimatycznej UE. W tej części oceniane są elementy aKPEiK, które wspierają społeczności lokalne w procesie zielonej transformacji, zapewniają lokalne zachęty do dekarbonizacji, uwzględniają zintegrowaną transformację regionalną oraz ustanawiają ramy i narzędzia zarządzania sprzyjające sprawiedliwej transformacji. W ramach oceny zbadano również, w jakim stopniu projekty aKPEiK są spójne z Terytorialnymi Planami Sprawiedliwej Transformacji (TPST) oraz kierują działaniami na szczeblu regionalnym. Aspekty terytorialne rozpatrywane są jedynie w odniesieniu do terytoriów, które zostały uznane przez rządy krajowe za najbardziej dotknięte procesem dekarbonizacji i zostały zaakceptowane przez Komisję Europejską.

W Polsce zostało przyjętych 5 Terytorialnych Planów Sprawiedliwej Transformacji⁴ dla następujących regionów:

- Wielkopolska Wschodnia,
- subregion wałbrzyski,
- Górny Śląsk,
- Małopolska Zachodnia,
- region bełchatowski.

⁴ https://poland.representation.ec.europa.eu/news/385-mld-euro-dla-pieciu-polskich-regionow-2022-12-05_pl

Wielkopolska Wschodnia to region bardzo mocno związany z wydobywaniem węgla brunatnego i wytwarzaniem z niego energii. Ta część Wielkopolski wykazuje największą zależność społeczno-ekonomiczną od eksploatacji paliw kopalnych i procesów wysoko emisyjnych.

Na terytorium **subregionu wałbrzyskiego** znajduje się Dolnośląskie Zagłębie Węglowe, na którym ze względu na trudne warunki eksploatacji na przełomie XX i XXI wieku zlikwidowano kopalnię. Proces ten został przeprowadzony w sposób chaotyczny i pozbawiony właściwego wsparcia finansowego, czego skutki do tej pory są widoczne w krajobrazie społeczno-gospodarczo-przestrzennym.

Województwo śląskie jest największym regionem górniczym w Unii Europejskiej, którego gospodarka w dużej mierze oparta jest na paliwach kopalnych oraz na emisyjnych gałęziach przemysłu. Jednym z największych wyzwań w regionie będzie redukcja miejsc pracy w samym sektorze górniczym oraz w firmach okołogórniczych. Województwo śląskie charakteryzuje się największym w kraju odsetkiem terenów zdegradowanych i zdezastrowanych wymagających rekultywacji i rewitalizacji. Eksploatacja węgla kamiennego doprowadziła również do zanieczyszczenia wód powierzchniowych i zaburzeń gospodarki wodnej.

Podregion oświęcimski w województwie małopolskim zwyczajowo nazywany jest **Małopolską Zachodnią**. Jest to region węglowy stanowiący część Górnośląskiego Zagłębia Węglowego. Ze względu na bliskie sąsiedztwo transformacja Śląska będzie oddziaływać na małopolskich pracowników dojeżdżających do pracy oraz na MŚP w łańcuchach dostaw zależnych od śląskich kopalń węgla.

Elektrownia Bełchatów opalana węglem brunatnym jest zlokalizowana w województwie łódzkim, w **regionie bełchatowskim** i jest największym emitentem CO₂ w wartościach bezwzględnych w całej Unii Europejskiej. Wydobywany na potrzeby elektrowni węgiel pozyskiwany jest z największego wyrobiska w Polsce i jednego z największych w Europie. Elektrownia ma kluczowe znaczenie dla produkcji energii elektrycznej w Polsce.

Aspekt 1. Ambicje i cele

Jasne i konkretne cele są podstawą każdej polityki klimatycznej. Poziom ambicji celów w naturalny sposób wpływa na to, jakie środki zostaną uwzględnione i czy będą skuteczne. Projekt aktualizacji KPEiK (aKPEiK) jest bardziej ambitny od wersji roboczej z lutego br. Przede wszystkim zawiera załącznik WAM z dodatkowymi politykami i środkami (ang. *with additional measures*). Jest to scenariusz aktywnej transformacji, dążący do realizacji założeń i celów *Fit for 55*. W Planie wykazano szybsze zmniejszenie wykorzystania węgla w gospodarce oraz promocję odnawialnych źródeł energii. Ponadto w większym stopniu skupiono się na aspektach terytorialnych i wskazano najbardziej narażone terytoria. Plan jest też dużo bardziej przejrzysty i czytelny niż wersja robocza. Dostępne załączniki zwiększają dostęp do potrzebnych informacji.

Niestety często za podkreśleniem, że dany aspekt jest istotny, nie idą konkretne cele i działania, które realnie mogłyby doprowadzić do likwidacji problemów. To istotne niedociągnięcie projektu aKPEiK. W dalszym ciągu brakuje też harmonogramu odchodzenia od gazu ziemnego i ropy naftowej.

1. Ambicje i cele			
Kryterium	Ocena		Opis
	Wersja robocza	Projekt aKPEiK	
1.1 Podnoszenie poziomu ambicji i unikanie ograniczania celów w ramach Terytorialnych Planów Sprawiedliwej Transformacji	0	1	<p>1 – aKPEiK bierze pod uwagę TPST, jednak nie powołuje się na nie w kontekście ambicji</p> <p>Wynik poprawił się między wersją roboczą z lutego b.r. a projektem aKPEiK.</p> <p>W Załączniku 6. potwierdzono powołanie się na Terytorialne Plany Sprawiedliwej Transformacji, co nie miało miejsca w poprzedniej wersji projektu.</p> <p>Polska uwzględniła założenia i cele określone w terytorialnych planach sprawiedliwej transformacji. (ZaŁ. 6, STR. 19)</p> <p>Nie podkreślono jednak, by aKPEiK była bardziej ambitna niż założenia przyjęte w planach. Co więcej, same TPST odnoszą się do KPEiK z 2019 roku.</p> <p>Opublikowanie scenariusza WAM z dodatkowymi środkami pozwalającymi na realizację założeń <i>Fit for 55</i> jest podniesieniem ambicji względem poprzedniej wersji projektu.</p> <p>Jak zaznaczono, Strategia aKPEiK <i>oparta jest o scenariusz aktywnej transformacji nazywany WAM</i> (STR. 5). To istotne, gdyż ambitniejszy scenariusz jest przyjęty domyślnie dla głównego dokumentu. W wielu tabelach w scenariuszu WAM widać przyspieszenie dekarbonizacji względem scenariusza WEM.</p> <p>W wyniku powyższych działań ocena wzrosła z 0 na 1. W ostatecznej wersji planu warto jednoznacznie wskazać wzrost poziomu ambicji w stosunku do TPST.</p>

<p>1.2 Przejrzysty i oparty na wiedzy naukowej harmonogram odejścia od węgla w energetyce</p>	<p>1</p> <p>↑</p> <p>2</p>	<p>2 – Dostępne są harmonogramy odchodzenia od węgla w energetyce, wciąż jednak zakłada się wsparcie finansowe dla paliw kopalnych</p> <p>Wynik poprawił się między wersją roboczą z lutego b.r. a projektem aKPEiK.</p> <p>Oprócz działań wskazanych w analizie wersji roboczej planu, pojawiło się wiele tabel i wykresów, które jasno wskazują na zmniejszenie wykorzystania węgla w energetyce w kolejnych latach.</p> <p>Przykłady:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Tabela 2.3. Zużycie energii finalnej w podziale na paliwa i nośniki [ktoe] ▪ Tabela 2.8. Wsad paliwowy na potrzeby wytwarzania energii elektrycznej i ciepłej [ktoe] ▪ Tabela 2.9. Wsad paliwowy w pozostałe procesy konwersji [ktoe] ▪ Tabela 3.8. Produkcja energii elektrycznej brutto [TWh] – scenariusz WAM – w niej w szczególności widać, że w 2040 roku węgiel brunatny odpowiada za 0 kWh, a węgiel kamienny za 4,1 TWh. <p>W Załączniku 3. znajduje się Harmonogram likwidacji wyeksploatowanych mocy wytwórczych energii elektrycznej (STR. 26) w podziale na poszczególne paliwa.</p> <p><i>Największa ilość trwałych odstawień z eksploatacji dotyczy jednostek węglowych. Zgodnie z zaprezentowanym harmonogramem, w latach 2022-2030 wyłączonych zostanie ponad 8 GW elektrowni i elektrociepłowni węglowych. W latach 2031-2040 z bilansu mocy wycofanych zostanie kolejne 7,8 GW.</i> (ZAŁ. 3, STR. 27)</p> <p>W tekście aKPEiK wskazano na odejście od węgla brunatnego:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>Podaż węgla brunatnego ulega znacznej redukcji już po 2025 r. (głównie w wyniku wyłączania wyeksploatowanych bloków energetycznych i wyczerpywania się części złóż). W analizie nie zakładano uruchomienia nowych złóż węgla brunatnego. W kontekście Kompleksu Energetycznego Bełchatów (KEB) uwzględniono dane z Terytorialnego planu sprawiedliwej transformacji Województwa łódzkiego w zakresie prognozowanego wydobycia węgla brunatnego – ok. 8,4 mln t w 2030 r.</i> (ZAŁ. 2, STR. 61) ▪ <i>Harmonogram wycofań jednostek opalanych węglem brunatnym oraz brak opłacalności inwestowania w nowe moce wytwórcze powoduje, że po 2030 r. następuje dynamiczny proces zmniejszania mocy zainstalowanej w tej technologii w KSE, co jednocześnie przekłada się na znaczący spadek produkcji energii elektrycznej ze źródeł opartych o ten surowiec. Do 2030 r. moc elektrowni na węgiel brunatny ulegnie obniżeniu o ok. 880 MW, lecz tempo wycofań wzrośnie w kolejnej dekadzie.</i> (ZAŁ. 2 STR. 73) ▪ <i>Scenariusz WAM zakłada większe o ponad 20% inwestycje w rozwój OZE. Wynika to z przewidywanego odejścia od wykorzystania węgla brunatnego w energetyce do 2040 roku i znaczącej redukcji zużycia węgla kamiennego.</i> (ZAŁ. 5, STR. 5) <p>W tekście aKPEiK wskazano też na odejście od węgla kamiennego:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>Udział węgla kamiennego w zużyciu finalnym już w scenariuszu WEM będzie się szybko zmniejszał a po 2045 r. rola tego paliwa będzie zupełnie marginalna.</i> (ZAŁ. 1, STR. 79) <p>Planuje się jednak dalsze wsparcie finansowe dla paliw kopalnych oraz nie podano daty jego zakończenia, co nie pozwala tego aspektu potraktować jako dobrej praktyki:</p> <p><i>Aktualnie nie jest możliwe określenie terminu wycofania dopłat do paliw kopalnych, gdyż w przejściowym okresie ich wykorzystanie będzie niezbędne zarówno z przyczyn technicznych, organizacyjnych, jak i ekonomicznych.</i> (ZAŁ. 6, STR. 18)</p> <p>W wyniku powyższych działań ocena może zostać podniesiona z 1 na 2, ale nie może zostać uznana za dobrą praktykę.</p>
---	----------------------------	---

1.3 Przejrzysty i oparty na wiedzy naukowej harmonogram odejścia od węgla w całej gospodarce	1	=	1	<p>1 – Wskazano harmonogramy odejścia od węgla w ciepłownictwie, zamknięcie ostatniej kopalni oraz harmonogram stopniowego odchodzenia od węgla w zużyciu energii finalnej, wciąż jednak zakłada się wsparcie finansowe dla paliw kopalnych, a także brakuje dodatkowych działań w odpowiedzi na zidentyfikowane ryzyko nieosiągnięcia celu odejścia od węgla w budynkach w 2040 r.</p> <p>Oprócz działań wskazanych w analizie wersji roboczej planu, pojawiło się wiele tabel i wykresów, które jasno wskazują na zmniejszenie wykorzystania węgla w różnych sektorach w kolejnych latach.</p> <p>Przykłady:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Tabela 2.4. Zużycie nieenergetyczne w podziale na paliwa [ktoe] ■ Tabela 2.13. Produkcja ciepła w indywidualnych źródłach ciepła w podziale na paliwa i nośniki energii [PJ] ■ Tabela 3.1. Produkcja krajowa z podziałem na rodzaj paliwa [ktoe] – scenariusz WAM ■ Tabela 3.2. Saldo importowo-eksportowe netto [ktoe] ■ Tabela 3.6. Krajowe zużycie brutto paliw i energii [ktoe] – scenariusz WAM <p>Dalej planowane jest jednak wsparcie finansowe paliw kopalnych:</p> <p><i>Aktualnie nie jest możliwe określenie terminu wycofania dopłat do paliw kopalnych, gdyż w przejściowym okresie ich wykorzystanie będzie niezbędne zarówno z przyczyn technicznych, organizacyjnych, jak i ekonomicznych.</i> (ZAŁ. 6, STR. 18)</p> <p>2050 rok jako data osiągnięcia neutralności klimatycznej jest wspomniana w kontekście Unii Europejskiej, a nie czasu, gdy Polsce uda się ją osiągnąć. Ponadto w załączniku 6. zaznaczono, że <i>Dostępny wachlarz rozwiązań oraz niedojrzałość ekonomiczna wielu z nich, jak również uwarunkowania techniczne i organizacyjne uniemożliwiają osiągnięcie neutralności klimatycznej w krótkim i średnim okresie.</i> (ZAŁ. 6, STR. 14)</p> <p>Co więcej, brakuje dodatkowych działań w odpowiedzi na zidentyfikowane ryzyko nieosiągnięcia celu odejścia od węgla w budynkach w 2040 r. Plan stwierdza że <i>Choć aktualne prognozy wskazują, że w 2040 r. w gospodarstwach domowych wykorzystywany będzie węgiel kamienny do celów grzewczych na poziomie ok. 0,8 mln t, ale będzie on wykorzystywany w kotłach zainstalowanych w ostatnich latach, czyli o wysokiej sprawności i niskiej emisyjności.</i> (STR. 52)</p> <p>Taki zapis wskazuje na rażącą niespójność między deklarowanym celem, diagnozą prognostyczną a zestawem planowanych działań. Uzyskane wyniki prognostyczne wskazują na konieczność sformułowania dodatkowych działań pozwalających na wymianę kotłów zainstalowanych w ostatnich latach (np. przez zmianę zasad działania programu Czyste Powietrze) oraz podjęcie pilnych działań w celu zaprzestania instalacji nowych kotłów wykorzystujących węgiel kamienny w Polsce. Brak odpowiednich działań będzie skutkował m.in. pozostawieniem licznych gospodarstw domowych bez wsparcia przy wdrożeniu systemu ETS2.</p> <p>W związku z powyższymi argumentami, ocena zostaje bez zmian.</p>
1.4 Przejrzysty i oparty na wiedzy naukowej harmonogram odejścia od gazu ziemnego	0	=	0	<p>0 – Planowanych jest wiele działań zmierzających do odejścia od gazu ziemnego, ale nie ma jasnego harmonogramu odejścia od tego paliwa. Gaz jest traktowany jako paliwo przejściowe i jego wykorzystanie w najbliższych latach ma wzrosnąć</p> <p>W dokumencie pojawiło się wiele tabel, które wskazują na zwiększenie wykorzystania gazu w kolejnych latach.</p> <p>Przykłady:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Tabela 2.3. Zużycie energii finalnej w podziale na paliwa i nośniki [ktoe] ■ Tabela 2.8. Wsład paliwowy na potrzeby wytwarzania energii elektrycznej i ciepłej [ktoe] ■ Tabela 2.9. Wsład paliwowy w pozostałe procesy konwersji [ktoe] ■ Tabela 3.8. Produkcja energii elektrycznej brutto [TWh] – scenariusz WAM ■ Tabela 2.4. Zużycie nieenergetyczne w podziale na paliwa [ktoe]

			<p>Gaz jest wskazywany jako paliwo przejściowe.</p> <p><i>Dostępny wachlarz rozwiązań oraz niedojrzałość ekonomiczna wielu z nich, jak również uwarunkowania techniczne i organizacyjne uniemożliwiają osiągnięcie neutralności klimatycznej w krótkim i średnim okresie. Gaz ziemny, jako paliwo o znacznie niższej emisyjności niż węgiel kamienny i brunatny został wyraźnie określony w KPEiK jako paliwo przejściowe. Warto zauważyć, że inwestycje w źródła gazowe, są bardzo często jednymi z niewielu rozwiązań, które skutecznie mogą przyspieszyć transformację systemów dużych miast wojewódzkich, nie narażając przy tym odbiorców końcowych. (ZaŁ. 6, STR. 14)</i></p> <p>Planowane są nowe inwestycje w gazowe źródła wytwórcze, co widać w Załączniku 3. w harmonogramie uruchomień jednostek wytwórczych w scenariuszu WAM w latach 2022-2040. (ZaŁ. 3, STR. 33)</p> <p>aKPEiK wspomina również o szczycie zapotrzebowania na gaz, który dopiero nastąpi.</p> <p><i>Aktualnie przewiduje się, że szczyt krajowego zapotrzebowania na gaz ziemny nastąpi w okresie 2025–2030 i będzie wynosić ok. 23 mld m³. W perspektywie 2040 r. może wynieść ok. 13 mld m³. (STR. 89)</i></p> <p>Podobnie jak w przypadku węgla, warto zwrócić uwagę na brak planu likwidacji wsparcia finansowego dla paliw kopalnych.</p> <p>W projekcie aKPEiK pojawiły jednak działania, które mają pomóc w obniżeniu zapotrzebowania na gaz.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Działanie 9. Pakiet wsparcia rozwoju rynku biogazu i biometanu. ▪ Działanie 112. Rozwój infrastruktury wodorowej. ▪ Działanie 114. Wsparcie dla realizacji „Programu rozwoju magazynowania wodoru w kavernach solnych dla wzmocnienia krytycznej infrastruktury Polski”. <p>Planowane jest również ograniczenie importu gazu.</p> <p><i>Alternatywą wpływającą na zmniejszenie importu gazu ziemnego do kraju oraz pozwalającą na zwiększenie wykorzystania krajowych źródeł energii może być popularyzacja produkcji gazów zdekarbonizowanych. Dotyczy to w szczególności rozpoczęcia wytwarzania biometanu, który swoimi parametrami technicznymi nie różni się praktycznie od gazu ziemnego, ale także produkcja wodoru. (STR. 89)</i></p> <p>Wodór wskazywany jest jako zastępnik dla gazu ziemnego.</p> <p><i>W dalszej perspektywie wodór spalany w elektrowniach i elektrociepłowniach będzie mógł częściowo zastąpić gaz ziemny, przyczyniając się do bilansowania systemu elektroenergetycznego. (STR. 97)</i></p> <p>Nie jest to jednak wystarczające, bo podnieść ocenę. W ostatecznej wersji planu warto wskazać konkretny harmonogram odchodzenia od wykorzystania gazu ziemnego.</p>
<p>1.5 Przejrzysty i oparty na wiedzy naukowej harmonogram odejścia od ropy naftowej</p>	<p>0</p>	<p>=</p>	<p>0 – Brak wzmianki o harmonogramie odejścia od ropy naftowej</p> <p>W kontekście energetyki, wykorzystanie oleju opałowego w kolejnych latach będzie spadać, co widać w tabeli 3.8. <i>Produkcja energii elektrycznej brutto [TWh] – scenariusz WAM. (ZaŁ. 1, STR. 63)</i> Jego udział jest jednak już dziś niewielki w porównaniu z innymi nośnikami.</p> <p>W pozostałych sektorach w kolejnych latach zakładany jest wzrost wykorzystania ropy naftowej, co widać w tabelach:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Tabela 2.4. Zużycie nieenergetyczne w podziale na paliwa [ktoe] ▪ Tabela 3.6. Krajowe zużycie brutto paliw i energii [ktoe] – scenariusz WAM <p>Ocena pozostaje bez zmian. W ostatecznej wersji planu warto wskazać konkretny harmonogram odchodzenia od wykorzystania ropy naftowej.</p>

<p>1.6 Przejrzysty i oparty na wiedzy naukowej harmonogram przejścia przemysłu na zerową emisję netto (przekształcanie lub zamykanie zakładów przemysłowych emitujących gazy cieplarniane w związku z wykorzystaniem paliw kopalnych lub procesami przemysłowymi)</p>	0	↑	1	<p>1 – Brak wzmianki o harmonogramie przejścia przemysłu na zerową emisję netto, ale widoczny jest spadek emisji w przemyśle w kolejnych latach</p> <p>Wynik poprawił się między wersją roboczą z lutego b.r. a projektem aKPEiK. W dalszym ciągu nie ma jasnego harmonogramu przejścia przemysłu na zerową emisję netto, a 2050 rok jako cel neutralności klimatycznej podawany jest w kontekście całej Unii Europejskiej, a nie Polski. Pojawiły się jednak nowe wzmianki prowadzące do zmniejszenia emisyjności przemysłu. W załączniku WAM przedstawiono wzrost wykorzystania OZE w przemyśle w latach 2020 - 2040 – <i>Tabela 1.29. OZE w przemyśle [ktoe].</i> (ZAL. 1, STR. 38)</p> <p>W scenariuszu WAM podkreślono, że zapotrzebowanie na węgiel kamienny spadać będzie również w sektorze przemysłu (w szczególności w zakładach przemysłowych objętych systemem EU ETS oraz w wyniku procesu postępującego unowocześniania procesów produkcyjnych). (ZAL. 1, STR. 53)</p> <p>W tabeli 1.2. <i>Projekcje emisji gazów cieplarnianych według sektorów, dla scenariusza WAM</i> widać spadek emisji w kolejnych latach.</p> <p>W tabeli 1.3. <i>Projekcje emisji gazów cieplarnianych w sektorze 1A. Spalanie paliw, dla scenariusza WAM</i> wskazano podział na różne działy przemysłu, a w kolejnych tabelach wskazano podział na różne gazy cieplarniane.</p> <p>Planowane są również następujące działania:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Zwiększanie efektywności procesów przemysłowych <p><i>Przedsiębiorcy powinni identyfikować potencjał zwiększenia sprawności realizowanych procesów oraz redukcji zużycia energii. Obok redukcji zużycia energii przez maszyny, wymiany ich na nowsze, jeśli to ekonomicznie zasadne, wykorzystanie pieców elektrycznych, a także surowców wtórnych. Warto również wdrażać rozwiązania skutkujące redukcją zbędnego oświetlenia, niepotrzebnego zużycia wody oraz potencjału wykorzystania ciepła odpadowego.</i> (STR. 43)</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Rozwój B+R w obszarze procesów przemysłowych i produkcji energii <p><i>W wielu przypadkach dotychczas stosowane lub znane na rynku rozwiązania nie pozwalają na dalsze redukowanie energochłonności lub emisyjności, dlatego potrzebne jest podejmowanie działań badawczo-rozwojowych. Wpływają one również innowacyjność gospodarki, dlatego też istnieją zachęty dla przedsiębiorców w tym zakresie.</i> (STR. 43)</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Zazielenianie wykorzystania wodoru procesowego <p><i>W celu rozwoju przemysłowych zastosowań wodoru przewiduje się wparcie dla powstawania dolin wodorowych, czyli ekosystemów, które pozwolą zbudować łańcuch wartości związanych z gospodarką wodorową takich jak produkcja, transport, magazynowanie i końcowe zastosowanie wodoru w przemyśle.</i> (STR. 43)</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Zwiększanie sprawności spalania paliw konwencjonalnych <p><i>Pomimo kierunku odchodzenia od paliw kopalnych podniesienie sprawności posiadanych instalacji do wytwarzania energii, szczególnie w odniesieniu do przemysłu ciężkiego może być w perspektywie najbliższych lat jedynym rozwiązaniem. Tego typu inwestycje mogą mieć trudności z pozyskaniem finansowania, lecz gdy brak jest możliwości realnej alternatywy w postaci zeroemisyjnych źródeł mogą być dopuszczalne w przejściowym okresie transformacji.</i> (STR. 42)</p> <p>W wyniku powyższych działań ocena może zostać podniesiona z 0 na 1. W ostatecznej wersji aKPEiK warto uwzględnić przejrzysty i oparty na wiedzy naukowej harmonogram przejścia przemysłu na zerową emisję netto ze szczególnym uwzględnieniem najbardziej narażonych terytoriów.</p>
---	---	---	---	---

Aspekt 2. Wspieranie lokalnych gospodarek i społeczności

Transformacja energetyczna w największym stopniu dotyka regiony, których lokalne gospodarki są oparte na sektorze paliw kopalnych (w polskim kontekście szczególnie na przemyśle węglowym). Sprawiedliwa transformacja wymaga wieloaspektowego wsparcia dla tych regionów w procesie odchodzenia od zależności od sektora paliwowego oraz znalezienia nowych możliwości rozwoju gospodarczego. We wsparciu powinny zostać również uwzględniony aspekt zachowania tradycyjnej tożsamości regionu pomimo transformacji lokalnego przemysłu oraz aspekt rewitalizacji środowiska naturalnego dotkniętego przez dotychczasowe wydobycie.

Podejście do wsparcia lokalnych gospodarek i społeczności poprawiło się w projekcie aKPEiK względem wersji roboczej. Rozbudowano opisy działań, pojawiły się nowe propozycje dla pracowników z najbardziej dotkniętych regionów, a także rewitalizacji zdegradowanego środowiska naturalnego. Nie uwzględniono jednak nowych działań dotyczących mobilności na najbardziej narażonych terytoriach. W wielu miejscach brakuje konkretów, a propozycje działań są jedynie wspomniane bez realnych propozycji realizacji.

2. Wspieranie lokalnych gospodarek i społeczności			
Kryterium	Ocena		Opis
	Wersja robocza	Projekt aKPEiK	
2.1 Polityki i środki wspierające gospodarki lokalne poprzez stymulowanie ich endogenicznego potencjału wzrostu, w tym promowanie przedsiębiorczości, wspieranie MŚP i gospodarki społecznej	2	3	<p>3 – Polityka lub środki w tym obszarze tworzą kompleksowe ramy</p> <p>Wynik poprawił się między wersją roboczą z lutego b.r. a projektem aKPEiK. W najnowszej wersji aKPEiK pojawiło się wiele nowych wzmianek, które można potrączyć z tematem. Poprzednio projekt powoływał się na TPST i wymieniał dwa działania, których opisy w najnowszej wersji zostały rozbudowane.</p> <p>Dzięki Działaniu 133 – Zapewnienie wsparcia dla regionów węglowych, planowane są programy szkoleniowe i umożliwiające przekwalifikowanie, programy rozwoju lokalnego, partnerstwa i współpracy. Wymieniono również najbardziej narażone terytoria.</p> <p><i>Działanie będzie realizowane m.in. z wykorzystaniem środków z Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji (FST), wspierającego transformację w pięciu regionach kraju (województwa dolnośląskie, łódzkie, małopolskie, śląskie, wielkopolskie). Wydatkowane w ramach FST środki przeznaczone będą m.in. na działania związane z łagodzeniem skutków transformacji branży paliw kopalnych i energetyki konwencjonalnej, w tym: zmiany profilu gospodarczego, wzrostu innowacyjności i rozwój MŚP; zmiany kwalifikacji i aktywnego przeciwdziałania bezrobociu; rekultywacji terenów pogórnich dla poprawy atrakcyjności inwestycyjnej; wdrażania działań związanych z efektywnością energetyczną, zieloną gospodarką i gospodarką obiegu zamkniętego. (STR. 156)</i></p> <p>Dodano też następujące punkty:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Stworzenie systemu zachęt inwestycyjnych w regionach wydobywczych i wysokoemisyjnych; ▪ Mapowanie potrzeb regionów w zakresie dostępności i kwalifikacji kadr w sektorach energetycznych i okołobranżowych w kontekście projektów inwestycyjno-transformacyjnych; ▪ Mapowanie potrzeb kształcenia i przekwalifikowania zawodowego; ▪ Projektowanie i programowanie kierunków kształcenia i doskonalenia zawodowego;

- Zintegrowanie działań szkoleniowo-rekrutacyjnych pomiędzy instytucjami publicznymi i podmiotami gospodarczymi;
- Doradztwo i kampanie edukacyjno-informacyjne oraz ośrodki wsparcia pracowników w transformacji i ich rodzin;

Pojawił się również nowy **Cel. 4.5.4. Tworzenie zielonych miejsc pracy.**

Zielone miejsca pracy odgrywają także kluczową rolę w procesie sprawiedliwej transformacji. Przemiany gospodarcze i ekologiczne nie muszą i nie mogą odbywać się kosztem pracowników i społeczności, które opierają się na przemysłach wysokoemisyjnych. Zielone miejsca pracy stanowią często lepszą alternatywę dla osób, które w wyniku transformacji mogą stracić zatrudnienie w sektorach związanych z wydobywaniem i przetwarzaniem paliw kopalnych. Dzięki inwestycjom w szkolenia i edukację, ci pracownicy mogą zdobyć nowe umiejętności i kwalifikacje, co pozwoli im na znalezienie zatrudnienia w bardziej zrównoważonych sektorach gospodarki. Wspierają również rozwój lokalnych społeczności, zwłaszcza tych, które do tej pory były uzależnione od wysokoemisyjnych gałęzi przemysłu. Inwestycje w energetykę odnawialną, gospodarkę o obiegu zamkniętym, czy ekologiczne rolnictwo mogą przyczynić się do tworzenia nowych źródeł dochodu i zwiększenia stabilności ekonomicznej dawnych regionów wydobywczych. Zielone miejsca pracy pomagają w budowaniu bardziej odpowiedzialnego i zaangażowanego społeczeństwa, w którym korzyści z transformacji klimatycznej są równomiernie rozłożone. (STR. 121)

Podkreślono regionalny aspekt działania.

Specjalna uwaga będzie skierowana na regiony, które historycznie były zależne od przemysłów wysokoemisyjnych, takich jak górnictwo. Polityka obejmie strategie regionalne, które wspierają rozwój alternatywnych źródeł zatrudnienia, dostosowane do lokalnych potrzeb i zasobów. Stworzone zostaną mechanizmy wsparcia dla społeczności lokalnych, w tym funduszy przeznaczonych na rozwój zielonych miejsc pracy i innowacyjnych projektów, które będą wspierać lokalną gospodarkę. (STR. 122)

Temat pojawił się również w załączniku WAM.

Monitorowanie i właściwe zarządzanie procesem transformacji rynku pracy będzie istotne dla złagodzenia społeczno-ekonomicznych konsekwencji zmian, poprzez interwencje mające na celu dostosowanie umiejętności zawodowych pracowników w przyszłości. Konieczne będą działania podnoszące kwalifikacje pracowników oraz działania przekwalifikujące. Istotne będą działania informacyjne zwiększające świadomość społeczną wymaganych zmian, która podniesie adaptacyjność pracowników. (ZAŁ. 1, STR. 84)

Wskazano konkretne działania z uwzględnieniem regionów.

Potwierdzeniem możliwości przekierowania pracowników sektora górniczego do innych sektorów są działające programy takie jak „Wiatr – kopalnia możliwości”, który przygotowuje pracowników sektora górniczego do pracy w charakterze techników i serwisantów turbin wiatrowych. Natomiast projekt „Droga do zatrudnienia po węglu” wskazuje na możliwą współpracę administracji rządowej, samorządowej z przedsiębiorstwami wydobywczymi w celu aktywizacji zawodowej społeczności uzależnionych od wydobywania węgla. W ramach wspomnianego projektu na wsparcie 2 200 osób ma trafić 257 mln zł (70% z Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji a 30% z budżetu państwa). Środki, oferowane poprzez różne formy wsparcia, mają trafić do osób, które straciły pracę od 1 stycznia 2018 roku w kopalniach i elektrowniach zlokalizowanych we Wschodniej Wielkopolsce, członków ich rodzin i do osób zatrudnionych w firmach zależnych od działalności regionalnych kopalni i elektrowni. Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji staje się istotnym narzędziem wspierającym tego rodzaju zmiany. W grudniu 2022 r. Komisja Europejska zatwierdziła pięć polskich programów regionalnych z terytorialnymi planami sprawiedliwej transformacji i alokacją Funduszu na rzecz

				<p><i>Sprawiedliwej Transformacji o łącznej wartości ponad 3,85 mld euro. te są przeznaczone na łagodzenie skutków transformacji klimatycznej obszarów górniczych na Śląsku, w Małopolsce, Wielkopolsce, na Dolnym Śląsku i w Łódzkiem. (ZAŁ. 1, STR. 84)</i></p> <p><i>W związku z procesem transformacji gospodarki bardzo istotne będzie dostosowanie kwalifikacji zawodowych. Kluczowe będzie podejmowanie działań na rzecz tworzenia miejsc pracy wysokiej jakości oraz działania mające na celu wspieranie sprawiedliwych przemian w regionach uzależnionych od węgla. Wyniki modelowania pokazują także wyraźny spadek udziału zatrudnionych w rolnictwie, wzrośnie natomiast udział zatrudnionych w przemyśle i w usługach. Bardzo istotne będzie uwzględnienie tych zmian i wsparcie pracowników w zmianie miejsca zatrudnienia oraz zdobywaniu nowych i specjalistycznych umiejętności, szczególnie w dziedzinach związanych z odnawialnymi źródłami energii, efektywnością energetyczną oraz technologiami związanymi z gospodarką niskoemisyjną. Programy szkoleniowe i wsparcie edukacyjne będą kluczowe w tym procesie. Zmiany w gospodarce w związku z transformacją należy rozpatrywać w kategorii szans rozwojowych. Szczególnie w regionach węglowych konieczna będzie głęboka modernizacja profilu umiejętności pracowników, gdyż wzrost wykorzystania bezemisyjnych źródeł energii przełoży się na powstanie nowych miejsc pracy w energetyce wiatrowej, słonecznej, atomowej, w sektorze bioenergii. (ZAŁ. 1, STR. 85)</i></p> <p>W wyniku powyższych działań ocena została podniesiona z 2 na 3, a kryterium zostało uznane za dobrą praktykę. Nie oznacza to jednak, że aKPEiK w pełni pokrywa polityki i środki wspierające gospodarki lokalne poprzez stymulowanie ich endogenicznego potencjału wzrostu, w tym promowanie przedsiębiorczości, wspieranie MŚP i gospodarki społecznej. Wysoka ocena wynika z zagłębienia się w Terytorialne Plany Sprawiedliwej Transformacji w trakcie oceny wersji roboczej, W ostatecznej wersji planu warto byłoby wskazać więcej szczegółów dotyczących wyżej wymienionych działań.</p>
<p>2.2 Polityka i środki mające na celu zachowanie tożsamości górniczych/tradycyjnych społeczności przemysłowych</p>	<p>2</p>	<p>=</p>	<p>2</p>	<p>2 – Omówienie wielu polityk lub środków w tym obszarze, ale bez podania niektórych ważnych szczegółów</p> <p>W Działaniu 133 – Zapewnienie wsparcia dla regionów węglowych pojawiły się dodatkowe punkty, wśród których znalazło się:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Doradztwo i kampanie edukacyjno-informacyjne oraz ośrodki wsparcia pracowników w transformacji i ich rodzin; ▪ Zachowanie tradycji i dziedzictwa kulturowego regionów wydobywczo-przemysłowych; ▪ Kampania edukacyjno-informacyjna dotycząca planów i praktycznych wymiarów transformacji oraz wielopoziomowe konsultacje publiczne aKPEiK 2030 i dokumentów strategicznych dotyczących transformacji energetycznej. <p>Brakuje jednak szczegółów i konkretnych propozycji działań, które powinny zostać dodane w ostatecznej wersji dokumentu. Ocena pozostaje niezmienną.</p>
<p>2.3 Polityki i środki na rzecz rewitalizacji środowiska naturalnego, zarówno w celu przywrócenia różnorodności biologicznej, jak i w celach rekreacyjnych</p>	<p>1</p>	<p>↑</p>	<p>2</p>	<p>2 – Omówienie wielu polityk lub środków w tym obszarze, ale bez podania niektórych ważnych szczegółów</p> <p>Wynik poprawił się między wersją roboczą z lutego b.r. a projektem aKPEiK. Pojawiły się nowe działania, które będą służyć rewitalizacji środowiska naturalnego.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Działanie 68. Identyfikacja miejsc, w których występują zanieczyszczenia powierzchni ziemi spowodowane działalnością gospodarczą. <p><i>Działanie ma na celu kontynuowanie identyfikacji miejsc, gdzie występuje zanieczyszczenie gleby i ziemi. W pierwszej kolejności ocenie pod względem zanieczyszczenia będą podlegały miejsca, w których jest prowadzona aktualnie bądź była prowadzona w przeszłości działalność, która mogła przyczynić się do zanieczyszczenia gleby lub ziemi. Weryfikacji będzie również podlegała lista takich działalności. (STR. 144)</i></p>

			<ul style="list-style-type: none"> ▪ Działanie 69. Wspieranie remediacji zanieczyszczonej powierzchni ziemi. <i>Działanie polega na poszukiwaniu i promowaniu najlepszych technologii związanych z oczyszczaniem gleby i ziemi, w której występują substancje powodujące ryzyko w ilości stwarzającej zagrożenie dla zdrowia i życia ludzi oraz środowiska. (STR. 144)</i> ▪ Działanie 71. Wspieranie rekultywacji gruntów zdegradowanych i zdewastowanych. <i>Działanie polega na zapewnieniu różnego rodzaju wsparcia w przypadku realizacji rekultywacji gruntów zdegradowanych i zdewastowanych. Przeprowadzenie rekultywacji gruntów zdegradowanych ma na celu zwiększenie ich potencjału produkcyjnego. Istotnym działaniem jest również rekultywacja terenów zdewastowanych i ich włączanie do obiegu gospodarczego, aby nie lokować inwestycji na terenach „zielonych”. (STR. 144)</i> <p>W wyniku powyższych działań ocena została podniesiona z 1 na 2. W ostatecznej wersji warto wskazać, że działania będą realizowane również na najbardziej narażonych terytoriach, a także powiązać je konkretnie z programami, środkami itp.</p>
2.4 Specjalna, specyficzna dla regionu polityka i środki promujące inteligentną i zrównoważoną mobilność (zarówno na terenach najbardziej dotkniętych w ramach regionu objętego transformacją, jak i łączących go z innymi regionami)	1	=	1
			<p>1 – Uwzględnienie niektórych polityk lub środków w tym obszarze, ale w sposób w dużej mierze niewystarczający do zapewnienia skuteczności</p> <p>Podobnie jak w wersji roboczej, w projekcie aKPEiK wymienionych jest wiele działań związanych z zielonym transportem, jednak nie w kontekście regionalnym. Ocena pozostaje bez zmian.</p>

Aspekt 3. Lokalne czyste źródła energii i zdekarbonizowane gałęzie przemysłu

Dobrze zaprojektowana polityka dotycząca sprawiedliwej transformacji powinna obejmować ocenę konkretnych lokalnych potrzeb najbardziej dotkniętych regionów w zakresie przystępnej cenowo zielonej energii oraz zdekarbonizacji procesów przemysłowych. Polska promuje zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii zarówno w energetyce, jak i w gospodarstwach domowych. W dalszym ciągu brakuje jednak nawiązania do najbardziej narażonych terytoriów.

3. Lokalne źródła czystej energii i zdekarbonizowane gałęzie przemysłu			
Kryterium	Ocena		Opis
	Wersja robocza	Projekt aKPEiK	
3.1 Ocena potrzeb w zakresie wdrażania przystępnej cenowo czystej energii (w tym, w stosownych przypadkach, systemów ciepłowniczych), efektywności energetycznej lub zdekarbonizacji procesów przemysłowych	0	=	0
			<p>0 – Brak oceny poziomu potrzeb w tym obszarze</p> <p>Brak zmian w stosunku do wersji roboczej. Ocena zostaje bez zmian. W ostatecznej wersji planu powinna znaleźć się ocena potrzeb w zakresie wdrażania przystępnej cenowo czystej energii w najbardziej narażonych transformacją regionach.</p>

3.1 Ocena potrzeb w zakresie wdrażania przystępnej cenowo czystej energii (w tym, w stosownych przypadkach, systemów ciepłowniczych), efektywności energetycznej lub dekarbonizacji procesów przemysłowych	2	=	2	2 – Omówienie wielu polityk lub środków w tym obszarze, ale bez podania niektórych ważnych szczegółów
				Brak zmian w porównaniu do wersji roboczej. Ocena wynika z działań wspomnianych w TPST. W projekcie aKPEiK jest wspomnianych wiele nowych działań wspierających rozwój czystej energii, ale dotyczą terenu całego kraju. Ocena pozostaje bez zmian. Polityki i środki mające na celu zaspokojenie potrzeb w dziedzinie przystępnej cenowo czystej energii na najbardziej narażonych terytoriach powinny znaleźć się w ostatecznej wersji planu.

Aspekt 4. Inkluzywność transformacji regionalnej

Aby transformacja energetyczna była prawdziwie sprawiedliwa społecznie, musi brać pod uwagę zarówno istniejące nierówności społeczne, jak i sytuację grup społecznych szczególnie narażonych na wykluczenie w kontekście samej transformacji. Co więcej, najczęściej grupy, które doświadczają szerszej marginalizacji społeczno-politycznej, będą również zagrożone wykluczeniem w procesie transformacji. Choć w projekcie aKPEiK pojawiło się słowo „inkluzywność”, co jest nowością w porównaniu z wersją roboczą i pozytywną informacją, nie idą za tym konkretne działania. Uwzględnienie równości płci, szczególnej roli kobiet, osób niepełnosprawnych, starszych, a także innych wrażliwych grup społecznych nie zostało uwzględnione w większym stopniu niż w roboczej wersji planu. Warto to poprawić w trakcie opracowywania ostatecznej wersji dokumentu.

4. Inkluzywność transformacji regionalnej				
Kryterium	Ocena			Opis
	Wersja robocza		Projekt aKPEiK	
4.1 Promowanie równości płci w celu uwzględnienia szczególnej sytuacji i roli kobiet w przechodzeniu na gospodarkę neutralną klimatycznie	1	=	1	1 – Brak wzmianki o jakiegokolwiek polityce czy środkach w tym obszarze w aKPEiK, ale niektóre polityki lub środki zostały uwzględnione w innych dokumentach Brak zmian w porównaniu do wersji roboczej z lutego b.r. Pewne działania są wspomniane w TPST. Ocena zostaje bez zmian. Promowanie równości płci w celu uwzględnienia szczególnej sytuacji i roli kobiet w przechodzeniu na gospodarkę neutralną klimatycznie, szczególnie w ujęciu regionalnym, to kwestie, które należy poruszyć w aKPEiK.
4.2 Szczególne uwzględnienie grup szczególnie wrażliwych (w tym osób niepełnosprawnych), które w nieproporcjonalnie większy sposób odczuwają negatywne skutki transformacji	1	=	1	1 – Brak wzmianki o jakiegokolwiek polityce czy środkach w tym obszarze w aKPEiK, ale niektóre polityki lub środki zostały uwzględnione w innych dokumentach Nowym elementem w aKPEiK jest Cel. 4.5.5. Zachowanie równowagi społecznej i ekonomicznej. W jego opisie pojawił się następujący fragment: <i>Kluczowym elementem sprawiedliwej transformacji energetycznej jest także jej inkluzywność, czyli włączanie i uwzględnianie głosów wszystkich zainteresowanych stron. Proces ten wymaga zaangażowania różnych grup społecznych, lokalnych liderów, pracowników oraz organizacji pozarządowych w proces decyzyjny. Przeprowadzanie szerokich konsultacji społecznych, angażowanie społeczności lokalnych w planowanie i wdrażanie polityki energetycznej oraz zapewnienie przejrzystości i otwartości w podejmowanych decyzjach są nieodzowne. Tylko poprzez uwzględnienie potrzeb i obaw różnych grup społecznych możliwe jest budowanie społecznego poparcia dla działań związanych z transformacją energetyczną. Tego rodzaju podejście gwarantuje, że transformacja będzie nie tylko</i>

			<p>skuteczna, ale również sprawiedliwa społecznie i ekonomicznie. W takim duchu tworzony jest dokument, który Państwo mają przed sobą. (STR. 122)</p> <p>Brakuje jednak szczegółów i wskazania konkretnych działań, dlatego ocena pozostaje bez zmian.</p> <p>W aKPEiK należy w większym stopniu uwzględnić odbiorców wrażliwych i zaproponować polityki, które będą ich bezpośrednio dotyczyć.</p>
<p>4.3 Polityki i środki dotyczące demograficznych skutków starzenia się społeczeństwa w regionach objętych transformacją</p>	1	=	1
			<p>1 – Brak wzmianki o jakiegokolwiek polityce czy środkach w tym obszarze w aKPEiK, ale niektóre polityki lub środki zostały uwzględnione w innych dokumentach</p> <p>Zaproponowano polityki i środki dla młodych pracowników oraz starszych pracowników.</p> <p><i>Jak wskazują autorzy raportu IBS37, poświęconego problematyce transformacji górnictwa, działania w zakresie wsparcia pracowników odchodzących z sektora wydobywa węgla powinny być zróżnicowane ze względu na ich wiek. Wobec starszych pracowników racjonalne jest zaproponowanie rozłożonej w czasie polityki naturalnych odejść z sektora, możliwość pracy na powierzchni lub w Spółce Restrukturyzacji Kopalń oraz relokacja do innej kopalni. Wobec młodszych pracowników natomiast bardziej akceptowalne społecznie będzie zaproponowanie relokacji do innej kopalni lub propozycja przekwalifikowania i podjęcia pracy poza górnictwem. Jak wskazano w raporcie IBS struktura miejsc oraz stanowisk pracy pomiędzy czynnymi kopalniami jest zbliżona do siebie, a udział osób o najniższych kwalifikacjach sukcesywnie maleje. Z punktu widzenia sprawiedliwej transformacji zmiany w strukturze wykształcenia są zjawiskiem pozytywnym. Raport IBS wskazuje spadek liczby osób uzyskujących kwalifikacje związane z pracą w górnictwie. Absolwenci szkół branżowych i techników wybierają w większości inne ścieżki kariery niż zatrudnienie bezpośrednio w górnictwie. Sytuacja ta jest korzystna z punktu widzenia transformacji, ponieważ oznacza spadek napływu młodych pracowników do sektora, ale wymaga monitoringu w celu umożliwienia doksztalcenia i zmian w profilu kształcenia kadr. (ZAŁ. 1, STR. 84)</i></p> <p>Jest to jednak tylko odwołanie do raportu i nie wskazano wprost, czy konkretne działania zostaną zaimplementowane. Z tego względu ocena zostaje niezmienną. W ostatecznej wersji warto wskazać klarowne propozycje.</p>

Aspekt 5. Regionalne zarządzanie sprawiedliwą transformacją

Odpowiednie zarządzanie procesami transformacji energetycznej odgrywa kluczową rolę w osiągnięciu jej celów. Włączenie w te procesy na poziomie regionalnym jak najszerszego grona interesariuszy oraz zainteresowanych obywateli ma kluczowe znaczenie zarówno dla osiągnięcia sprawiedliwego rezultatu procesów decyzyjnych, jak i mandatu społecznego dla owego rezultatu.

Skuteczne zarządzanie musi również zawierać koordynację instytucjonalną procesów regionalnych i krajowych, tak aby były one częścią jednego spójnego przedsięwzięcia o uzupełniających się celach. Wszystkie TPST podkreślają spójność z dokumentami krajowymi, o zarządzaniu jednak mówią częściej w kontekście regionalnym, wojewódzkim. Sprawiedliwa transformacja jest dla Polski szczególnie ważna ze względu na wysokie uzależnienie od węgla. Jej znaczenie jest bardzo często podkreślane na wielu szczeblach. Regionalny aspekt i spójność z terytorialnymi planami sprawiedliwej transformacji zyskała na znaczeniu w projekcie aKPEiK. W dalszym ciągu poprawy wymaga jednak koordynacja instytucjonalna w zakresie wdrażania sprawiedliwej transformacji między władzami regionalnymi i krajowymi oraz włączenie zainteresowanych stron i obywateli w regionalne zarządzanie transformacją.

5. Regionalne zarządzanie sprawiedliwą transformacją			
Kryterium	Ocena		Opis
	Wersja robocza	Projekt aKPEiK	
5.1 Spójność regionalnego i krajowego procesu planowania transformacji	2	↑ 3	<p>3 – Spójność regionalnego i krajowego procesu planowania transformacji sprzyjająca skutecznej realizacji polityk i środków, które mają być wdrażane</p> <p>Wynik poprawił się między wersją roboczą z lutego b.r. a projektem aKPEiK. W projekcie dokumentu wprost wskazano, że Terytorialne Plany Sprawiedliwej Transformacji były brane pod uwagę przy tworzeniu planu.</p> <p><i>Polska uwzględniła założenia i cele określone w terytorialnych planach sprawiedliwej transformacji. W następstwie operacjonalizacji tego zalecenia dookreślono tę kwestię w treści dokumentu. (ZAŁ. 6, STR. 19)</i></p> <p>W kilku miejscach powołano się również na plany terytorialne:</p> <p><i>W kontekście Kompleksu Energetycznego Bełchatów (KEB) w założeniach prognostycznych uwzględniono dane z Terytorialnego planu sprawiedliwej transformacji Województwa Łódzkiego 20 dot. odstawienia jednego z bloków wytwórczych do końca 2030 r. (brak produkcji począwszy od 1.01.2031 r.), jak również produkcji energii elektrycznej w KEB – ok. 6,9 TWh i wydobycia węgla brunatnego – ok. 8,4 mln t w 2030 r. (ZAŁ. 3, STR. 29)</i></p> <p>Również pod kątem finansowania:</p> <p>Wymiar „Wewnętrzny rynek energii i społeczny aspekt transformacji”</p> <p><i>W ramach planu odbudowy i zwiększania odporności (KPO) zasadnicze reformy i inwestycje na rzecz przedsiębiorstw w produkty, usługi i w kompetencje pracowników i personelu wspierają transformację ekologiczną, uzupełniając terytorialne plany sprawiedliwej transformacji oraz działania finansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego Plus (EFS+). (ZAŁ. 5, STR. 10)</i></p> <p>Powyższe działania pozwoliły podnieść ocenę z 2 na 3, a aspekt stał się dobrą praktyką. Załącznik 6. to odpowiedź na Zalecenia Komisji Europejskiej, więc warto zapewnienie o spójności wpisać również w zasadniczy tekst aKPEiK. Wysoka ocena wynika również z zagłębienia się w Terytorialne Plany Sprawiedliwej Transformacji w trakcie oceny wersji roboczej. W ostatecznej wersji planu warto wskazać więcej szczegółów.</p>
5.2 Koordynacja instytucjonalna w zakresie wdrażania sprawiedliwej transformacji między władzami regionalnymi i krajowymi	0	=	<p>0 – Brak wzmianki o koordynacji instytucjonalnej w zakresie wdrażania sprawiedliwej transformacji, a w innych dokumentach jest ona rzadko brana pod uwagę</p> <p>Brak zmian w porównaniu do wersji roboczej. Ocena zostaje bez zmian. W aKPEiK należy w większym stopniu uwzględnić kwestie koordynacji instytucjonalnej w zakresie wdrażania sprawiedliwej transformacji między władzami regionalnymi i krajowymi.</p>
5.3 Włączenie zainteresowanych stron i obywateli w regionalne zarządzanie transformacją	1	=	<p>1 – Brak wzmianki o zaangażowaniu zainteresowanych stron i obywateli, ale wspominają o nim inne dokumenty</p> <p>Nowym elementem w projekcie aKPEiK jest Cel. 4.5.5. Zachowanie równowagi społecznej i ekonomicznej. W jego opisie pojawił się następujący fragment:</p> <p><i>Kluczowym elementem sprawiedliwej transformacji energetycznej jest także jej inkluzywność, czyli włączanie i uwzględnianie głosów wszystkich zainteresowanych stron. Proces ten wymaga zaangażowania różnych grup społecznych, lokalnych liderów, pracowników oraz organizacji pozarządowych w proces decyzyjny. Przeprowadzanie szerokich konsultacji społecznych, angażowanie społeczności lokalnych w planowanie i wdrażanie polityki energetycznej oraz zapewnienie przejrzystości i otwartości w podejmowanych decyzjach są nieodzowne. Tylko poprzez uwzględnienie potrzeb i obaw różnych grup społecznych możliwe jest budowanie społecznego poparcia dla działań związanych z transformacją energetyczną. Tego rodzaju podejście gwarantuje, że transformacja będzie nie tylko skuteczna, ale również sprawiedliwa społecznie i ekonomicznie. W takim duchu tworzony jest dokument, który Państwo mają przed sobą. (STR. 122)</i></p> <p>Za tym fragmentem tekstu nie idą jednak żadne konkretne działania, co sprawia, że ocena nie może zostać podniesiona. Realne działania, które włączają zainteresowane strony i obywateli w regionalne zarządzanie transformacją warto uwzględnić w ostatecznej wersji planu.</p>

IV. Aspekty dystrybucyjne

Aspekty dystrybucyjne zielonej transformacji związane są przede wszystkim ze zróżnicowanym wpływem polityki klimatycznej na otoczenie społeczno-gospodarcze, który wiąże się z nierówną dystrybucją dochodów, szans i wyzwań wśród ludności. Znajduje to odzwierciedlenie w zmianach poziomu życia całej ludności i grup szczególnie wrażliwych, zwłaszcza w zakresie dostępu do podstawowych usług publicznych, udogodnień i praw, a także rynku pracy. Dlatego też aKPEiK powinien wyraźnie uwzględniać podział kosztów i korzyści planowanych środków i skupić się w szczególności na wspieraniu grup znajdujących się już teraz w najtrudniejszej sytuacji lub najbardziej narażonych na negatywne skutki transformacji. Jest to szczególnie ważne wobec nadchodzącego wdrożenia tzw. systemu ETS2 w sektorze budynków i transportu drogowego, którego skutki szczególnie odczuwają właśnie te osoby, a także przygotowywania Planu społeczno-klimatycznego w ramach wykorzystywania środków ze Społecznego Funduszu Klimatycznego od 2026 r.

Kryteria wybrane do oceny wymiaru dystrybucyjnego polityki sprawiedliwej transformacji w aKPEiK obejmują zatem następujące aspekty: zapobieganie ubóstwu energetycznemu i transportowemu (mechanizmy finansowania i instrumenty polityki publicznej (zwłaszcza instrumenty fiskalne i zabezpieczenia społecznego) wprowadzone w celu wspierania szczególnie wrażliwych grup społecznych, polityki mające wpływ na ludność aktywną zawodowo oraz ogólnej jakości udział społeczeństwa w procesie rewizji KPEiK. Ocenę aspektów dystrybucyjnych przeprowadza się na poziomie krajowym (w przeciwieństwie do aspektów terytorialnych).

Aspekt 6. Ogólna ocena skutków dystrybucyjnych

Decydenci polityczni muszą być świadomi głębokiego i wieloaspektowego wpływu programów dotyczących sprawiedliwej transformacji na ogólną dystrybucję zasobów w społeczeństwie. Aby odpowiednio ocenić ten wpływ, należy zidentyfikować pewne kluczowe grupy społeczno-ekonomiczne (takie jak osoby z różnych grup dochodowych lub gospodarstwa domowe wiejskich z różnych miejsc zamieszkania), które mogą być narażone na szczególne konsekwencje transformacji. Należy również ustanowić jasne cele i kryteria pomiaru postępów w zakresie wpływu społeczno-gospodarczego, aby nie stracić z oczu podstawowego aspektu sprawiedliwości transformacji.

Warto pamiętać, że choć wdrożenie działań przewidzianych w aKPEiK przyczyni się do zmniejszenia emisji w różnych sektorach, zmniejszenia zużycia paliw kopalnych i zwiększenia udziału odnawialnych źródeł energii, będzie się jednak wiązało również ze skutkami, które odczuwają w szczególności odbiorcy wrażliwi, w tym najbiedniejsi.

Ogólna ocena skutków dystrybucyjnych poprawiła się w projekcie aKPEiK. Skutkom społecznym poświęcona jest duża część dokumentu, w niektórych aspektach uwzględniono również podział na grupy dochodowe. Niestety nie wszystkie skutki dystrybucyjne zostały potraktowane równie szczegółowo. Największą uwagę ponownie zyskało ubóstwo energetyczne.

6. Ogólna ocena skutków dystrybucyjnych			
Kryterium	Ocena		Opis
	Wersja robocza	Projekt aKPEiK	
6.1 Ocena ogólnych skutków dystrybucyjnych polityk i środków objętych aktualizacją KPEiK – w podziale na grupy dochodowe	0	2	<p>2 – Opis ogólnych skutków dystrybucyjnych jest wystarczający i uwzględnia zróżnicowanie na podstawie grup dochodowych, ale brakuje niektórych ważnych szczegółów</p> <p>Wynik poprawił się między wersją roboczą z lutego b.r. a projektem aKPEiK. W scenariuszu WAM oceniono udział wydatków gospodarstw domowych na paliwa i energię w podziale na grupy dochodowe.</p> <p>5.5.3. <i>Udział wydatków gospodarstw domowych na paliwa i energię</i></p> <p><i>W niniejszym rozdziale wskazujemy na potencjalne skutki społeczne wynikające z realizacji polityki klimatycznej zgodnej ze scenariuszami WEM oraz WAM. Analizę skutków społecznych przeprowadzono za pomocą modułu gospodarstw domowych, który jest oparty o dane z badania budżetów gospodarstw domowych. Na podstawie tych danych gospodarstwa podzielono na 5 dochodowych grup kwintylowych, gdzie pierwsza grupa zawiera 20% gospodarstw domowych o najniższych dochodach. Następnie dla każdej grupy dochodowej obliczono udział wydatków w ogóle wydatków na następujące kategorie dóbr energetyczno-paliwowych: 1) energia elektryczna, 2) gaz, 3) paliwa płynne⁴¹, 4) paliwa stałe⁴², 5) ciepło sieciowe oraz 6) olej napędowy i benzynę. W ostatnim kroku wyliczono ewolucję tych wydatków do 2040, wykorzystując przewidywania dotyczące cen dla poszczególnych nośników energii, wielkość zużycia oraz dochodów gospodarstw domowych. W niniejszej analizie założono, że zmiany w konsumpcji poszczególnych dóbr oraz wzrost zamożności w równym stopniu będzie dotyczyć gospodarstwa domowe należące do różnych grup dochodowych. (ZAŁ. 1, STR. 85)</i></p> <p>Analiza wykazała, że w roku 2025 umowny próg niedostatku energetycznego będzie, uśredniając, przekroczony przez nawet czwarty kwintyl dochodowy. W kolejnych okresach 5 letnich udział wydatków na energię będzie systematycznie spadał. (...) Po roku 2030, średnio rzecz biorąc wszystkie grupy kwintylowe powinny przeznaczać mniej niż 10% swojego budżetu na zaspokajanie potrzeb energetycznych, a więc znajdują się poniżej umownego progu niedostatku energetycznego.</p> <p>Inne oceniane w rozdziale „5.5 Skutki społeczne” elementy to:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Dynamika płacy realnej; ▪ Kwalifikacje pracowników; ▪ Skutki zdrowotne i środowiskowe. <p>W nich jednak nie uwzględniono grup dochodowych.</p> <p>Nowym elementem w aKPEiK jest cel. 4.5.5. Zachowanie równowagi społecznej i ekonomicznej (STR. 123), który porusza kwestię oceny skutków dystrybucyjnych polityk i środków. Wspomniano w nim, że <i>transformacja energetyczna jako proces zmiany systemu gospodarczego i energetycznego niesie ze sobą różnorodne skutki dystrybucyjne, które mogą prowadzić do powstawania nowych nierówności dochodowych i regionalnych. (...) Ulgi podatkowe będą wprowadzone dla rodzin o niskich dochodach, aby zminimalizować negatywny wpływ kosztów związanych z przejściem na zieloną energię.</i> (STR. 122)</p> <p>W wyniku powyższych działań ocena została podniesiona z 0 na 2, jednak wciąż zostaje pole do poprawy. Opis w podziale na grupy dochodowe jest mało przejrzysty, a ubóstwo energetyczne miesza się z ubóstwem transportowym. W aKPEiK warto rozdzielić oba pojęcia z uwzględnieniem grup dochodowych.</p>

<p>6.2 Ocena ogólnych skutków dystrybucyjnych polityk i środków objętych aktualizacją KPEiK – w podziale na inne odpowiednie grupy (np. gospodarstwa domowe w obszarach wiejskich, emeryci)</p>	<p>0</p> <p style="font-size: 2em;">↑</p>	<p>1</p>	<p>1 – Wzmianka o spodziewanych ogólnych skutkach dystrybucyjnych, z zastrzeżeniem, że opis jest ograniczony i nie uwzględnia rozróżnienia na podstawie odpowiednich grup społecznych</p> <p>Nowym elementem w aKPEiK jest cel. 4.5.5. Zachowanie równowagi społecznej i ekonomicznej (STR. 122), w którym wskazano, że:</p> <p><i>Transformacja energetyczna jako proces zmiany systemu gospodarczego i energetycznego niesie ze sobą różnorodne skutki dystrybucyjne, które mogą prowadzić do powstawania nowych nierówności dochodowych i regionalnych. (...) Monitorowanie tych skutków jest kluczowe, aby w odpowiednim momencie zidentyfikować grupy i regiony najbardziej narażone na negatywne konsekwencje transformacji. (...) Monitorowanie skutków dystrybucyjnych będzie obejmować systematyczną analizę wpływu transformacji energetycznej na różne grupy społeczne i regiony, aby zidentyfikować obszary oraz grupy najbardziej narażone na negatywne skutki. W tym celu wprowadzone zostaną mechanizmy redystrybucji korzyści, takie jak subsydia dla regionów i grup społecznych dotkniętych zmianami oraz ulgi podatkowe, które będą minimalizować nierówności społeczne i ekonomiczne. Analizy będą prowadzone we współpracy z instytucjami badawczymi i na podstawie danych z monitoringu społecznego. (STR. 122-123)</i></p> <p>Brakuje jednak szczegółów i konkretów. Działanie, które wskazano dla tego celu to Działanie 147. Kształcenie i doskonalenie zawodowe kadr dla gospodarki w zakresie transformacji klimatyczno-energetycznej, obejmuje tylko jeden problem – zatrudnienie.</p> <p>Pojawiają się wzmianki mające w pewnym sensie charakter oceny, np.:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>Przede wszystkim, konieczne będzie reaktywowanie połączeń autobusowych w ramach programów takich jak Fundusz rozwoju przewozów autobusowych o charakterze użyteczności publicznej, który ma na celu przywracanie zlikwidowanych linii autobusowych, szczególnie w mniejszych miejscowościach i na terenach wiejskich, (STR. 119)</i> ▪ <i>Ubóstwo energetyczne dotyka zarówno obszary wiejskie, jak i miejskie, domy jednorodzinne i budynki wielomieszkańowe (STR. 117) (FRAGMENT UWZGLĘDNIONY RÓWNIEŻ W WERSJI ROBOCZEJ),</i> <p>ale brakuje w nich szczegółów.</p> <p>Wprowadzenie do załącznika WAM wskazuje, że <i>Dokument prezentuje wieloaspektową analizę oddziaływania skutków transformacji klimatyczno-energetycznej do 2030 roku, z horyzontem do 2040 roku (ZAŁ. 1, STR. 4)</i>. Brakuje jednak podziału na grupy społeczne.</p> <p>W rozdziale „5.5 Skutki społeczne” pojawiają się elementy takie jak:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Dynamika płacy realnej ▪ Kwalifikacje pracowników ▪ Skutki zdrowotne i środowiskowe. <p>W wyniku powyższych działań ocena mogła zostać podniesiona z 0 do 1, w dalszym ciągu jest jeszcze miejsce na poprawę i podanie szczegółów, podziału skutków dystrybucyjnych na różne grupy społeczne, w tym w szczególności osoby najbardziej narażone transformacją. W idealnym przypadku aKPEiK powinien uwzględniać ocenę skutków dystrybucyjnych w podziale na regiony, obszary miejskie i wiejskie, grupy zawodowe, grupy wrażliwe, etc.</p>
<p>6.3 Konsekwencja w stosowanej terminologii iżpomiar postępów w osiągnięciu celów</p>	<p>1</p>	<p>=</p>	<p>1 – Terminy są w pewnym podstawowym stopniu ujednoczone w różnych dokumentach i wspomina się o pomiarze postępów w osiągnięciu celów, ale nie podano żadnych szczegółów</p> <p>Jest wiele sposobów mierzenia progresu, ale niestety widać niekonsekwencję stosowania niektórych terminów. Najważniejszym przykładem jest Społeczny Fundusz</p>

			<p>Klimatyczny. Oprócz oficjalnej nazwy występują również zmienione nazwy („Fundusz Społeczno-Klimatyczny”, „Klimatyczny Fundusz Społeczny”), co może prowadzić do niejasności.</p> <p>Innym przykładem jest „niedostatek energetyczny”, który pojawia się zamiast pojęcia ubóstwa energetycznego. (ZAŁ. 1, STR. 85)</p> <p>Niestety wiele wspomnianych celów jest bardzo nieprecyzyjnych. Przykład: <i>Zwiększenie liczby zielonych miejsc pracy do 2030 r. w porównaniu do 2023 r.</i> Taki cel nie wnosi nic do treści dokumentu, gdyż nie podano skali problemu, ani nie określono do jakiego poziomu Polska będzie dążyć.</p> <p>Ocena zostaje niezmieniona. W ostatecznej wersji planu nazewnictwo powinno zostać poprawione, a cele skonkretyzowane.</p>
--	--	--	--

Aspekt 7. Ubóstwo energetyczne

Zgodnie z definicją z Art. 5gb Prawa energetycznego, *ubóstwo energetyczne oznacza sytuację, w której gospodarstwo domowe prowadzone przez jedną osobę lub przez kilka osób wspólnie w samodzielnym lokalu mieszkalnym lub w budynku mieszkalnym jednorodzinny, w którym nie jest wykonywana działalność gospodarcza, nie może zapewnić sobie wystarczającego poziomu ciepła, chłodu i energii elektrycznej do zasilania urządzeń i do oświetlenia, w przypadku gdy gospodarstwo domowe łącznie spełnia następujące warunki:*

- osiąga niskie dochody;
- ponosi wysokie wydatki na cele energetyczne;
- zamieszkuje w lokalu lub budynku o niskiej efektywności energetycznej.

Przeciwdziałanie temu zjawisku poprzez politykę klimatyczną ma kluczowe znaczenie z punktu widzenia sprawiedliwości społecznej, ponieważ przeciwdziała sytuacji, w której członkowie społeczeństwa znajdujący się w najtrudniejszej sytuacji ekonomicznej są nieproporcjonalnie obciążeni kosztami transformacji energetycznej.

W Polsce jest prowadzonych wiele działań, które walczą z ubóstwem energetycznym. Podejście do problemu polepszyło się w projekcie aKPEiK, pojawiły się nowe dane i działania, wciąż jednak brakuje wielu szczegółów.

7. Ubóstwo energetyczne			
Kryterium	Ocena		Opis
	Wersja robocza	Projekt aKPEiK	
7.1 Uwzględnienie orientacyjnych celów mających na celu ograniczenie ubóstwa energetycznego	1	=	1
			<p>1 – Cele uwzględnione, ale niewystarczająco szczegółowe i/lub niewykorzystujące odpowiednich wskaźników</p> <p>W najnowszej wersji projektu określono cel redukcji ubóstwa energetycznego.</p> <p><i>Przyjęto, że poziom ubóstwa energetycznego będzie spadał o 0,25 pkt. proc. średniorocznie. Celem minimum przyjętym w aKPEiK jest obniżenie poziomu ubóstwa energetycznego z 9,05% w 2019 r. do 6,3% w 2030 r. oraz 3,8% w 2040 r. (STR. 117)</i></p> <p>Brakuje jednak szczegółów, co nie pozwala podnieść oceny.</p>

7.2 Ocena poziomu ubóstwa energetycznego i jakości stosowanych wskaźników	1	↑	<p>2 – Ubóstwo energetyczne jest dokładnie opisane, ocena oparta na dobrych wskaźnikach jakościowych, ale brakuje niektórych ważnych szczegółów</p> <p>Wynik poprawił się między wersją roboczą z lutego b.r. a projektem aKPEiK. Pojawiła się informacja o skali ubóstwa energetycznego w Polsce.</p> <p><i>Dane dotyczące skali zjawiska ubóstwa energetycznego są zbierane w ramach statystyki publicznej prowadzonej przez Prezesa GUS i ministra właściwego ds. energii. Wynika z nich, że do 2019 r. obserwowano systematyczny spadek wartości wskaźnika (9,3% w 2019 r.). Od 2020 r. nastąpiła zmiana tendencji, co było związane ze wzrostem cen na rynkach energii spowodowanym pandemią COVID-19 oraz późniejszą agresją Rosji na Ukrainę. W efekcie w 2022 r. problem ubóstwa energetycznego w Polsce dotyczył ok. 10,5% gospodarstw domowych. (ZAŁ. 6 STR. 16)</i></p> <p>Powtórzono również tabelę ze wskaźnikami ubóstwa energetycznego, zgodnie z którą średnia dla czterech wskaźników ubóstwa energetycznego za 2019 r. wyniosła 9,05% (STR. 117). Są to mało aktualne dane, które powinny zostać zaktualizowane.</p> <p>Co więcej, taka metodologia mierzenia zjawiska, choć stara się uwzględnić różne wymiary ubóstwa energetycznego, to na poziomie krajowym wydaje się nieoptymalna. Wybranie średniej arytmetycznej wskaźników, które mają różne przełożenie na sferę energetyczną gospodarstw, sprawia, że poziom ubóstwa energetycznego może się zmienić na skutek działań niepowiązanych z sektorowym źródłem problemu. Przykładowo, wystarczy zmniejszenie całkowitego ubóstwa w społeczeństwie, aby poprawić wskaźnik, nawet jeśli liczba osób zagrożonych ubóstwem energetycznym się nie zmienia. Innymi słowy, ten wskaźnik poprzez konstrukcję uproszczonej średniej różnych wymiar utrudnia identyfikację przyczyn zmian sytuacji (w tym sukcesu ewentualnych podjętych w ramach Planu działań) i zaplanowania odpowiedniej reakcji. Brakuje też uwzględnienia potencjalnych wzrostów cen energii w porównaniu do dochodu, choćby takich jak w przypadku nasilenia się kryzysu energetycznego w 2022 r.</p> <p>Nowością w aKPEiK jest wzmianka o trzech kluczowych przyczynach ubóstwa energetycznego:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ wysokie koszty energii – mogą wynikać zarówno z niskiej jakości tkanki mieszkaniowej (niskiej efektywności energetycznej budynków i urządzeń), dostępności i cen nośników energii, ale także czynników behawioralnych (złe nawyki i przyzwyczajenia odbiorców energii); ▪ niskie dochody – ubóstwo energetyczne często dotyka gospodarstwa domowe o niskich dochodach. Przyjmuje się, że dotyczy to gospodarstw domowych, których dochody po odliczeniu wydatków mieszkaniowych (ang. After Housing Cost – AHC) wynoszą mniej niż 60% mediany dochodów AHC w populacji; ▪ zły stan techniczny budynku – przeciekające dachy, wilgoć, pleśń oraz brak odpowiedniej izolacji, skutkują niską klasą efektywności energetycznej budynku. Są to problemy strukturalne powodujące, że więcej energii jest potrzebne do ogrzania budynku, co zwiększa koszty i pogłębia ubóstwo energetyczne. <p>W wyniku powyższych działań ocena może zostać podniesiona z 1 do 2. Wciąż jest jednak znaczne pole do poprawy. Dane dotyczące poziomu ubóstwa energetycznego pochodzą z załącznika 6, który zawiera odpowiedzi na zapytania Komisji Europejskiej. Warto takie dane uwzględnić w zasadniczej treści dokumentu i rozbudować je, szczególnie, że są bardziej aktualne niż tabela na str. 117.</p>
7.3 Bezpośrednie wsparcie na rzecz zmniejszenia ubóstwa energetycznego	2	=	<p>2 – Istniejące i planowane polityki lub środki w tym obszarze są opisane i oczekuje się, że przyniosą znaczącą zmianę, ale nie rozwiążą problemu w sposób kompleksowy</p> <p>W projekcie aKPEiK pojawiły się nowe wzmianki, które można powiązać ze wsparciem w walce z ubóstwem energetycznym.</p>

			<p>Wspomniano o stosowanych środkach doraźnych:</p> <p><i>Z uwagi na złożoność zjawiska podejmowane są różnego rodzaju środki zaradcze. W okresie od stycznia 2023 r. do 30 czerwca 2024 r. zastosowano narzędzie w postaci „zamrożenia” cen i stawek opłat dla wszystkich odbiorców w gospodarstwach domowych na poziomie z 2022 r, z okresu sprzed ich wzrostu. Dodatkowo dla osób o niskich dochodach stosowano okresowe wsparcie pieniężne w postaci tzw. dodatku osłonowego. Tego typu informacji nie przedstawiano w aKPEiK ze względu na to, że system został zakończony, ale także miał – co do zasady – charakter doraźny. (ZAŁ. 6 STR. 16)</i></p> <p>Wskazano instytucje, które powinny zająć się problemem:</p> <p><i>Prowadzenie kompleksowej polityki państwa nakierowanej na rozwiązanie problemu ubóstwa energetycznego wymaga działań różnych podmiotów publicznych – od organów naczelnej administracji publicznej w zakresie określania kierunków redukcji zjawiska, po poziom jednostek samorządu terytorialnego i instytucji pomocy społecznej, które w największym stopniu są w stanie dotrzeć do osób dotkniętych tym problemem, jak również ocenić adekwatność pomocy do potrzeb. (STR. 117)</i></p> <p>Zwrócono również uwagę, że wsparcie osób ubogich energetycznie w przeprowadzeniu termomodernizacji nie zawsze będzie odpowiednim działaniem.</p> <p><i>Redukcja potrzeb energetycznych ma na celu ograniczenie kosztów związanych ze zużyciem energii, co będzie wpływać na obniżenie stopnia ubóstwa, nie tylko energetycznego. Trzeba podkreślić, że nie w każdym przypadku inwestycja termomodernizacyjna będzie zasadna, w szczególności w domach w bardzo złym stanie technicznym i niskiej klasie energetycznej. Wówczas należy rozważyć inne formy wsparcia mieszkańców. (STR. 118)</i></p> <p>Pojawiły się wzmianki o Społecznym Planie Klimatycznym, który będzie narzędziem do walki z ubóstwem energetycznym:</p> <p><i>Ogromną rolę w zakresie ochrony najbardziej narażonych obywateli przed negatywnymi skutkami transformacji będzie mieć Społeczny Plan Klimatyczny, nad którym prowadzone są prace. Plan będzie odnosić się w szczególności do Społecznego Funduszu Klimatycznego, który będzie kluczowym źródłem finansowania działań. (STR. 118)</i></p> <p>W załączniku 5 dotyczącym źródeł finansowania uwzględniono również program Czyste Powietrze. Nie podano jednak ile będzie kosztowało Polskę bezpośrednie wsparcie na rzecz zmniejszenia ubóstwa energetycznego.</p> <p>Nie wskazano też harmonogramu stopniowego wycofywania wsparcia bezpośredniego. Nie wiadomo w jakim stopniu realizacja programów przyczyniła się do redukcji ubóstwa energetycznego, dlatego ocena zostaje bez zmian.</p> <p>Rekomendowane jest uwzględnienie tych elementów w ostatecznej wersji dokumentu.</p>
<p>7.4 Środki wspierające inwestycje, które strukturalnie zmniejszają rachunki za energię poprzez inwestycje w efektywność energetyczną i zeroemisyjne źródła energii</p>	<p>2</p>	<p>↑</p>	<p>3 – Polityka lub środki w tym obszarze tworzące kompleksowe ramy</p> <p>Wynik poprawił się między wersją roboczą a aKPEiK.</p> <p>W wersji roboczej aKPEiK przewidziano szereg działań, które mogą pośrednio obniżyć ubóstwo energetyczne w Polsce. W projekcie ostatecznej wersji w załączniku 5 dotyczącym źródeł finansowania dodano dla nich opisy oraz źródła finansowania i planowane budżety.</p> <p>Pojawiły się również dodatkowe działania, które pośrednio wpłyną na walkę z ubóstwem energetycznym.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Działanie 102. Wdrażanie nowych standardów energetycznych stawianych nowym budynkom oraz budynkom podlegającym ważniejszej renowacji. ▪ Działanie 103. System oceny energetycznej budynków i systemów technicznych budynków.

- Działanie 104. Instrument finansowy – wsparcie działań związanych z poprawą efektywności energetycznej budynków w ramach funduszy europejskich.

Zwrócono uwagę na znaczenie Długoterminowej strategii renowacji budynków:

Przyjęte w Długoterminowej strategii renowacji budynków scenariusz powinno pozwolić na zmodernizowanie najmniej efektywnych budynków (z zużyciem energii powyżej 330 kWh/(m²rok)) do 2027 r., a więc do pierwszego roku efektywnego funkcjonowania EU ETS-2. (STR. 77)

Zwrócono uwagę na znaczenie wdrożenia dyrektywy EPBD:

Szczególną rolę w osiągnięciu oszczędności energii w sektorze budownictwa odegra realizacja zobowiązań wynikających z dyrektywy o efektywności energetycznej budynków (EPBD), zgodnie z którą m.in.:

- do końca 2026 r. opracowany zostanie krajowy plan renowacji budynków (zastępujący Długoterminową strategię renowacji budynków,
- opracowany zostanie Krajowy plan w zakresie wprowadzenia współczynnika globalnego ocieplenia w cyklu życia,
- określone zostaną minimalne normy charakterystyki energetycznej dla użytkowanych budynków niemieszkalnych:
  - pierwszy próg (tańdniejszy – 16%) powinien być spełniony przez wszystkie niemieszkalne budynki od 1 stycznia 2030 r.,
  - drugi próg (surowszy – 26%) powinien być spełniony przez wszystkie niemieszkalne budynki od 1 stycznia 2033 r.
- wprowadzony zostanie system paszportów renowacji,
- konieczne będzie wykorzystanie energii słonecznej w nowych budynkach (począwszy od 31 grudnia 2026 r. – różne terminy dla różnych budynków)) i określonej grupie istniejących budynków (szczegóły w kolejnym rozdziale),
- konieczne będzie zapewnienie infrastruktury na potrzeby zrównoważonej mobilności. (STR. 79)

Przypomniano również o Krajowym Punkcie Kontaktowym, który jednak powinien być już uruchomiony, a w dalszym ciągu jest jedynie planowany.

Dużym wsparciem dla podmiotów zainteresowanych inwestycjami OZE będzie uruchomienie Krajowego Punktu Kontaktowego ds. OZE (KPK OZE). Punkt będzie działał w ramach specjalnej strony internetowej, na której udostępniony zostanie specjalny podręcznik, który dostarczy inwestorom kompleksowej wiedzy na temat procesów inwestycyjnych w instalacje OZE. Dodatkowo, będzie umożliwiać zwrócenie się do punktu o indywidualną pomoc za sprawą formularza kontaktowego. KPK OZE przeznaczony będzie głównie dla prosumentów oraz podmiotów nieprofesjonalnych chcących uczestniczyć w rynku OZE. (STR. 114)

Planowane są również dodatkowe działania.

Rozważa wprowadzenie dofinansowania rozwiązań poprawiających efektywność energetyczną w szerszym niż dotąd zakresie (w tym np. wykonanie audytu energetycznego budynku czy wymianę AGD na urządzenia o wyższej klasie energetycznej), a także działania edukacyjne.

Więcej w tym obszarze powinno znaleźć się w społecznym planie klimatycznym. (ZAL. 6 STR. 16)

W wyniku powyższych działań ocena została podniesiona z 2 na 3, a aspekt stał się dobrą praktyką. Ważne jednak będzie dopilnowanie realizacji wskazanych działań, by nie zostały jedynie wzmianką w treści dokumentu, jak KPK OZE.

7.5 Rozwiązanie problemu nieefektywności rynku energii, która negatywnie wpływa na odbiorców szczególnie wrażliwych	2	=	2	<p>2 – Omówienie wielu polityk lub środków w tym obszarze, ale bez podania niektórych ważnych szczegółów</p> <p>W projekcie ostatecznej wersji pojawiły się nowe wzmianki, które można powiązać z tematem, nie wpływają one jednak na podniesienie oceny.</p> <p>Wspomniano potrzebę <i>zwiększenia możliwości aktywnego udziału uczestników rynku energii elektrycznej w rynku bilansującym oraz zwiększenie katalogu usług służących elastyczności systemu elektroenergetycznego, w tym popularyzacji taryf dynamicznych.</i> (STR. 103)</p> <p>W scenariuszu WAM przedstawiono dynamikę cen energii elektrycznej dla odbiorców końcowych. <i>Prognozy te pokazują znaczny wzrost cen energii elektrycznej dla odbiorców końcowych w perspektywie pierwszych kilku lat okresu objętego analizą. Po 2025 r. sytuacja na rynku energii zacznie się stabilizować, a w kolejnych latach ceny energii zaczną spadać. (...) Jednocześnie należy oczekiwać, że z czasem także jednostkowe nakłady inwestycyjne nowoczesnych technologii będą się zmniejszać, co w przyszłości będzie łagodziło trudności związane ze znacznymi wydatkami na modernizację sektora.</i> (ZAŁ. 1, STR. 77)</p> <p>Nie wykracza to jednak ponad działania wskazane w wersji roboczej, więc ocena pozostaje bez zmian. W dalszym ciągu brakuje konkretnych informacji, np. przewidzianych środków finansowych na wymienione cele i działania. Warto uwzględnić je w ostatecznej wersji planu.</p>

Aspekt 8. Ubóstwo transportowe

Ubóstwo transportowe odnosi się do wyzwań stojących przed osobami z ograniczonym dostępem do przystępnego cenowo transportu publicznego lub prywatnych środków transportu. Skutkuje ono najczęściej dalszymi poważnymi trudnościami takimi jak ograniczony dostęp do opieki zdrowotnej, edukacji lub zatrudnienia. Częścią sprawiedliwej transformacji powinny być działania redukujące emisje w sektorze transportu, a jednocześnie nadające priorytet zapewnieniu wszystkim członkom społeczeństwa dostępu do solidnego transportu publicznego.

Ubóstwo transportowe pojawiło się w projekcie aKPEiK wraz z celem 4.5.2. **Redukcja ubóstwa transportowego.** Jest to pozytywna informacja, gdyż w wersji roboczej takie pojęcie nie występowało. Podejście do problemu jest jednak mocno rozmyte, w wielu miejscach brakuje konkretów. Celem redukcji ubóstwa transportowego jest dążenie do zapewnienia dostępności komunikacyjnej dla mieszkańców Polski, więc nie wnosi żadnych nowych informacji – nie nakreśla obecnego poziomu problemu, ani poziomu do którego Polska powinna dążyć.

8. Ubóstwo transportowe				
Kryterium	Ocena		Opis	
	Wersja robocza	Projekt aKPEiK		
8.1 Uwzględnienie orientacyjnych celów mających na celu ograniczenie ubóstwa transportowego	0	=	0	<p>0 – Podany w aKPEiK cel nie ma realnego wpływu na redukcję ubóstwa transportowego</p> <p>W projekcie aKPEiK pojawiło się pojęcie ubóstwa transportowego i związany z nim cel redukcji.</p> <p><i>Celem jest dążenie do zapewnienia dostępności komunikacyjnej dla mieszkańców Polski.</i> (STR. 118)</p> <p>Taki cel nic nie wnosi i nie jest konkretny, dlatego ocena pozostaje bez zmian. W aKPEiK powinien się znaleźć konkretny cel z uwzględnieniem danych liczbowych.</p>

<p>8.2 Ocena poziomu ubóstwa transportowego i jakości stosowanego wskaźnika</p>	0	=	0	<p>0 – Brak oceny poziomu ubóstwa transportowego.</p> <p>W projekcie aKPEiK pojawiło się pojęcie ubóstwa transportowego.</p> <p><i>W Polsce ubóstwo transportowe jest ściśle powiązane z nierównomiernym rozwojem infrastruktury transportowej. W dużych miastach, zwłaszcza aglomeracjach, problem ten jest mniej dotkliwy dzięki rozwiniętej sieci transportu publicznego. Jednakże w mniejszych miastach oraz na obszarach wiejskich, gdzie dostęp do komunikacji zbiorowej bywa ograniczony lub wręcz nieistniejący, problem ubóstwa transportowego jest znacznie bardziej widoczny.</i> (STR. 118)</p> <p>Warto również zwrócić uwagę na definicję ubóstwa transportowego:</p> <p><i>Ubóstwo transportowe oznacza trudności, jakie napotykają osoby i gospodarstwa domowe w dostępie do prywatnego lub publicznego transportu, co skutkuje ograniczeniami w korzystaniu z podstawowych usług i uczestnictwie w życiu społeczno-gospodarczym. Problem jest szczególnie widoczny w kontekście przestrzennym, gdzie duże zróżnicowanie w rozwoju infrastruktury transportowej między miastami a obszarami wiejskimi oraz różnice regionalne wpływają na stopień wykluczenia transportowego.</i> (STR. 118)</p> <p>Niestety taka definicja stawia zbyt mały nacisk na sferę ekonomiczną i może pomijać dużą grupę osób zagrożonych ubóstwem transportowym, np. tych, których dochody nie pozwalają na korzystanie z transportu publicznego, nawet jeśli on jest dostępny w miejscu ich zamieszkania. Co więcej, takie podejście nie zidentyfikuje zmian związanych ze wzrostem cen użytkowania transportu indywidualnego i publicznego, które są prognozowane w najbliższych latach, m.in. wdrożenia systemu ETS2 w 2027 lub 2028 r.</p> <p>Nowe fragmenty nie stanowią realnej oceny problemu. Nie wskazano miary, która pozwoliłaby na określenie skali zjawiska w Polsce, a także brakuje konkretnego celu i harmonogramu. Z tego względu uzyskany wynik pozostaje bez zmian. Problem powinien zostać opisany w aKPEiK w konkretny sposób i w oparciu o realne dane. Przy korekcie definicji warto wykorzystać definicję wpisaną w Rozporządzenie (UE) 2023/955 w sprawie ustanowienia Społecznego Funduszu Klimatycznego (art. 1): „ubóstwo transportowe oznacza niezdolność osób i gospodarstw domowych do pokrycia kosztów transportu prywatnego lub publicznego lub trudności w tym zakresie lub brak dostępu lub ograniczony dostęp dla tych osób lub gospodarstw domowych do transportu niezbędnego, by mieli oni dostęp do podstawowych usług i czynności społeczno-gospodarczych, z uwzględnieniem kontekstu krajowego i przestrzennego”, która zwraca również szczególnie uwagę na przystępność cenową transportu.</p>
<p>8.3 Bezpośrednie wsparcie na rzecz zmniejszenia ubóstwa transportowego</p>	1	↑	2	<p>2 – Istniejące i planowane polityki lub środki w tym obszarze są opisane i oczekuje się, że przyniosą znaczącą zmianę, ale nie rozwiążą problemu w sposób kompleksowy</p> <p>Wynik poprawił się między wersją roboczą a projektem aKPEiK. W projekcie aKPEiK pojawił się nowy Cel. 4.5.2. Redukcja ubóstwa transportowego (STR. 118), którego nie było w wersji roboczej planu. W ramach celu przewidziano bezpośrednie wsparcie na rzecz zmniejszenia ubóstwa transportowego.</p> <p><i>Polityka w zakresie redukcji ubóstwa transportowego będzie koncentrować się na kilku kluczowych obszarach, przy czym nie będzie się wiązała z zakazem korzystania z samochodów osobowych. Przede wszystkim, konieczne będzie reaktywowanie połączeń autobusowych w ramach programów takich jak Fundusz rozwoju przewozów autobusowych o charakterze użyteczności publicznej, który ma na celu przywracanie zlikwidowanych linii autobusowych, szczególnie w mniejszych miejscowościach i na terenach wiejskich. Tego typu inicjatywy będą zwiększać dostępność transportu publicznego, zwłaszcza dla osób starszych, młodzieży i osób o niskich dochodach.</i></p>

			<p>Równie istotne będą inwestycje w modernizację i rozbudowę sieci kolejowej, rozwój dróg lokalnych oraz budowę infrastruktury dla transportu publicznego w miastach. Kluczowe znaczenie w tym kontekście ma realizacja programów takich jak Kolej Plus, które dążą do przywrócenia połączeń kolejowych do mniejszych miast. Działania te nie tylko poprawiają dostępność transportu, ale również przeciwdziałają wykluczeniu transportowemu.</p> <p>Polityka transportowa będzie również obejmować różne formy wsparcia finansowego, takie jak dotacje i ulgi w transporcie publicznym. Ulgi dla uczniów, studentów, osób starszych oraz osób niepełnosprawnych będą istotnym elementem zwiększającym dostępność transportu publicznego dla grup najbardziej narażonych na wykluczenie transportowe. (STR. 118)</p> <p>Nie wskazano jednak harmonogramu stopniowego wycofywania wsparcia bezpośredniego. Nie wiadomo też w jakim stopniu realizacja programów przyczyni się do redukcji ubóstwa transportowego. Warto te elementy uwzględnić w ostatecznej wersji planu.</p>
<p>8.4 Środki mające na celu strukturalne zmniejszenie ubóstwa transportowego poprzez inwestycje w zrównoważone i zeroemisyjne opcje w zakresie mobilności</p>	<p>2</p>	<p>3</p>	<p>3 – Polityka lub środki w tym obszarze tworzące kompleksowe ramy</p> <p>Wynik poprawił się między wersją roboczą a projektem aKPEiK. W wersji roboczej kwestie związane z transportem skupiały się na dekarbonizacji, ale prowadzone w tym aspekcie działania mogły pomóc w zwalczaniu ubóstwa transportowego. W projekcie ostatecznej wersji dokumentu działania powiązane z problemem w Celu 4.5.2. Redukcja ubóstwa transportowego. (STR. 118)</p> <p>Pojawiły się również nowe wzmianki, które można powiązać z tematem.</p> <p>W ramach dekarbonizacji transportu przewidziano również działania wspierające samorządy, które pomogą walczyć z ubóstwem transportowym (STR. 33):</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ wymiana autobusów na zero- i niskoemisyjne na obszarach podmiejskich/wiejskich; ▪ zakup autobusów zero- i niskoemisyjnych dla nowoutworzonych pozamiejskich linii autobusowych, a także wymiana taboru pozamiejskich linii autobusowych zagrożonych likwidacją; ▪ zakup nowych zeroemisyjnych (elektrycznych) autobusów na potrzeby publicznego transportu miejskiego. <p>Przewidziano również różnego rodzaju dofinansowania:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ W ramach środków z KPO realizowane będą także inwestycje związane z zakupem elektrycznych osobowych pojazdów samochodowych, przez dofinansowanie do zakupu tych pojazdów dla osób fizycznych i osób prowadzących jednoosobową działalność gospodarczą. (STR. 34) ▪ Cel. 1.6.1. Dążenie do adaptacji do zmian klimatu – Transport <p><i>Realizacja polityki transportowej mająca zapewnić m.in. nieprzerwaną dostępność sieci drogowej wymaga wdrażania norm budowlanych i projektowych, które skutkować będą odpornością infrastruktury transportu drogowego na ekstremalne zjawiska pogodowe. Dotyczą one odpowiedniego doboru materiałów, systemów odprowadzania wód i infiltracji, konstruowania mostów z uwzględnieniem potencjału powodziowego, jak również uwzględniania roślinności chroniącej przed nasłonecznieniem, w odpowiedniej odległości od dróg. (STR. 63)</i></p> <p>Wiele działań związanych z transportem zostało też uwzględnionych w załączniku 5 poświęconemu finansowaniu.</p> <p>W wyniku powyższych działań ocena została podniesiona z 2 do 3 i stała się dobrą praktyką. Nie oznacza to jednak, że środków mających na celu strukturalne zmniejszenie ubóstwa transportowego nie można już ulepszyć. W aKPEiK warto byłoby w większym stopniu uwzględnić rozwój oferty przewozowej i popularyzacji transportu publicznego w opisie, działaniach</p>

i celach związanych z redukcją emisji w sektorze transportu w Polsce. Brakuje celu dotyczącego obniżenia emisji w transporcie, który powinien być ważniejszym dla polityki klimatycznej wskaźnikiem niż udział OZE. W opisie brakuje zaznaczenia konieczności przełamania wieloletnich problemów z dostępnością i ofertą przewozową transportu publicznego na wielu obszarach kraju (zwłaszcza na obszarach wiejskich), które są koniecznym elementem na drodze do zmniejszenia uzależnienia od transportu indywidualnego, który generuje największe emisje w sektorze.

Aspekt 9. Potrzeby finansowe i źródła finansowania

Potrzeby finansowe i źródła finansowania stanowią kluczowy element krajowych planów energetycznych i klimatycznych. Uwzględnienie informacji o potrzebach finansowych i dostępnych źródłach finansowania jest istotne z kilku powodów. Po pierwsze, umożliwia realistyczną ocenę skali wyzwań związanych z osiągnięciem wyznaczonych celów klimatycznych i energetycznych. Zrozumienie potrzeb finansowych pozwala określić, czy dostępne zasoby są wystarczające, aby sprostać tym wyzwaniom, czy też konieczne są dodatkowe inwestycje. Po drugie, przejrzystość finansowania ułatwia skuteczniejsze zaangażowanie różnych interesariuszy, w tym sektora prywatnego, instytucji finansowych i innych partnerów. Informacje o potrzebach finansowych i źródłach finansowania mają kluczowe znaczenie dla przyciągania inwestycji i mobilizowania wsparcia społecznego. Ponadto wspomnienie o finansowaniu jest kluczem do skutecznego monitorowania postępów we wdrażaniu celów planów energetycznych i klimatycznych. Dostępność środków finansowych i ich efektywne wykorzystanie mają bezpośredni wpływ na osiągnięcie ustalonych celów, dlatego szczegółowe informacje w tym zakresie są niezbędne.

Zestawienie potrzeb finansowych i źródeł finansowania bardzo się poprawiło w projekcie aKPEiK. **Załącznik 5 – Finansowanie transformacji klimatyczno-energetycznej** oprócz ogólnego opisu sposobów finansowania zawiera przejrzystą tabelę, która łączy instrumenty finansowe ze źródłami finansowania. Niestety w dalszym ciągu często brakuje powiązań między wymienionymi przy politykach „działaniami” a źródłami finansowania. Przykładowo program „Czyste Powietrze” znajduje się zarówno w działaniach: Działanie 23. Instrument finansowy – Program Priorytetowy NFOŚiGW – „Czyste Powietrze” i ma swoje miejsce (40) w tabeli w załączniku 5. Z kolei **Działanie 30. Instrument finansowy – Fundusz rozwoju przewozów autobusowych o charakterze użyteczności publicznej** takiego miejsca nie ma. Nie wiadomo ile środków i z jakich funduszy będzie potrzebne, aby je zrealizować. Niepołączonych działań z finansowaniem jest niestety w projekcie aKPEiK znacznie więcej.

9. Potrzeby finansowe i źródła finansowania			
Kryterium	Ocena		Opis
	Wersja robocza	Projekt aKPEiK	
9.1 Opis potrzeb finansowych dla każdej proponowanej polityki i środka uwzględniający skutki dystrybucyjne	0	2	<p>2 – Potrzeby w zakresie finansowania większości proponowanych polityk i środków zostały określone, ale brakuje niektórych ważnych informacji</p> <p>Wynik poprawił się między wersją roboczą z lutego b.r. a projektem aKPEiK. Załącznik 5. do aKPEiK – Finansowanie transformacji klimatyczno-energetycznej – na pierwszy rzut oka stanowi spójny obraz potrzeb finansowych dla proponowanych polityk i środków. Nie wszystkie wymienione w treści środki zostały jednak wymienione w załączniku. Brakuje również powiązania „Działań” wymienionych dla każdego z „Celów” z finansowaniem.</p> <p>W aKPEiK dla każdej proponowanej polityki i środka powinien pojawić się opis potrzeb finansowych.</p>

9.2 Opis źródeł finansowania dla każdej proponowanej polityki i środka uwzględniający skutki dystrybucyjne	1	2
	<p>2 – Publiczne i prywatne źródła finansowania większości proponowanych polityk i środków określone, ale brakuje niektórych ważnych informacji</p> <p>Wynik poprawił się między wersją roboczą a projektem aKPEiK. Załącznik 5. do aKPEiK – Finansowanie transformacji klimatyczno-energetycznej na pierwszy rzut oka stanowi spójny obraz źródeł finansowania dla proponowanych polityk i środków. Nie wszystkie wymienione środki zostały jednak wymienione w załączniku. Brakuje również powiązania „Działań” wymienionych dla każdego z „Celów” z finansowaniem.</p> <p>W aKPEiK warto uwzględnić opis dla wszystkich źródeł finansowania.</p>	

Aspekt 10. Polityki podatkowe, ubezpieczeniowe i zabezpieczenia społecznego

Polityka podatkowa, ubezpieczeniowa i zabezpieczenia społecznego są kluczowymi instrumentami kształtowania zachowań w kierunku bardziej zrównoważonego i przyjaznego dla środowiska rozwoju.

Poprzez odpowiednie polityki, rządy mogą zachęcać do inwestowania w projekty związane z energią odnawialną, efektywnością energetyczną i ochroną środowiska. Zachęty podatkowe lub inne podobne zachęty mogą stymulować przedsiębiorstwa i obywateli do przyjmowania bardziej zrównoważonych praktyk. Polityka społeczna może służyć jako narzędzie wsparcia dla obywateli uczestniczących w projektach związanych z wyżej wymienionymi aspektami.

Aspekt polityk podatkowych, ubezpieczeniowych i zabezpieczenia społecznego w pewnym stopniu poprawił się w projekcie aKPEiK. Wspomniano Społeczny Fundusz Klimatyczny oraz stosowanie zasady „zanieczyszczający płaci”. Wspomniane polityki nie tworzą jednak kompleksowych ram, a mają jedynie charakter wzmianki.

10. Polityki podatkowe, ubezpieczeniowe i zabezpieczenia społecznego			
Kryterium	Ocena		Opis
	Wersja robocza	Projekt aKPEiK	
10.1 Wykorzystanie dochodów z podatków, opłat i należności związanych z klimatem (lub podobnych instrumentów, np. dochodów z EU ETS) na wsparcie grup szczególnie wrażliwych	1	=	1
			<p>1 – Zasada ta znajduje odzwierciedlenie w niektórych proponowanych politykach i środkach, w przypadku których rozsądne byłoby jej zastosowanie, ale w większości przypadków jest ona pomijana</p> <p>Oprócz wspomnianego w wersji roboczej Funduszu Modernizacyjnego, który będą zasilać wpływy z systemu EU ETS, w projekcie aKPEiK uzupełniono brakujący opis Działania 35. Opłata paliwowa i opłata emisyjna.</p> <p><i>Opłata emisyjna stanowi obowiązek uiszczenia 80 zł/1000 l przez producentów i importerów paliw silnikowych, podmioty dokonujące nabycia wewnątrzspółnotowego w rozumieniu przepisów o podatku akcyzowym wprowadzających na rynek krajowy paliw silnikowych w wysokości 80 zł/1000 l (w oparciu o ustawę – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2022 r. poz. 2556)). 95% opłaty emisyjnej stanowi przychód Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, a pozostałe 5% tej opłaty – Funduszu rozwoju przewozów autobusowych o charakterze użyteczności publicznej. (STR. 138)</i></p> <p>W Załączniku 5 podkreślono, że Szczególną uwagę należy także zwrócić na odpowiednie zarządzanie i przekierowywanie wpływów z systemu EU ETS, które mogą stanowić znaczące źródło finansowania dla projektów mających na celu redukcję emisji i promowanie zielonej energii. (ZAŁ. 5, STR. 39)</p>

			<p>Środki ze sprzedaży uprawnień do emisji GHG w ramach ETS2 i ETS zostały wymienione jako źródło finansowania w Społecznym Funduszu Klimatycznym. (ZAŁ. 5, STR. 25)</p> <p>Są to jedynie wzmianki, nie ma konkretnych planów i harmonogramów, Społeczny Plan Klimatyczny dopiero powstanie. Wyżej wymienione akcje nie są wystarczające, by podnieść ocenę.</p>
<p>10.2 Rozliczanie i przygotowywanie ram wykorzystania Społecznego Funduszu Klimatycznego</p>	0	↑	<p>1 – SFK jest uwzględniony, ale przedstawiono jedynie podstawowe ramy jego wykorzystania</p> <p>Wynik poprawił się między wersją roboczą a projektem aKPEiK. W projekcie aKPEiK pojawiły się wzmianki o Społecznym Funduszu Klimatycznym, który został całkowicie pominięty w wersji roboczej.</p> <p><i>Ogromną rolę w zakresie ochrony najbardziej narażonych obywateli przed negatywnymi skutkami transformacji będzie mieć Społeczny Plan Klimatyczny, nad którym prowadzone są prace. Plan będzie odnosić się w szczególności do Społecznego Funduszu Klimatycznego, który będzie kluczowym źródłem finansowania działań.</i> (STR. 118)</p> <p>W załączniku 6, który stanowi odpowiedź do zaleceń Komisji Europejskiej podano więcej szczegółów dotyczących organów odpowiedzialnych za przygotowanie planu.</p> <p><i>Projekt planu społeczno-klimatycznego opracowuje minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego we współpracy z właściwymi ministrami, zarządami województw oraz partnerami społecznymi i gospodarczymi. Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej (MFIPR) podjęło prace nad przygotowaniem założeń do planu społeczno-klimatycznego przy współpracy m.in. z Ministerstwem Klimatu i Środowiska (MKiŚ). Elementy, do których nawiązuje Komisja Europejska w zaleceniu 21(d) są obecnie przedmiotem dyskusji między MFIPR, MKiŚ i innymi współpracującymi resortami (w tym Ministerstwem Infrastruktury, Ministerstwem Rozwoju i Technologii). Społeczny plan klimatyczny powstanie w dalszej kolejności, dlatego rząd dołoży starań, aby zapewnić spójność pomiędzy dokumentami.</i> (ZAŁ. 6 STR. 19)</p> <p>Szczątkowe informacje pojawiają się również w Załączniku 5 dotyczącym finansowania.</p> <p><i>Z kolei, od 2026 r. komplementarnym instrumentem będzie nowy Społeczny Fundusz Klimatyczny (SCF) ukierunkowany na wsparcie najbardziej wrażliwych grup. Jest on ustanowiony na lata 2026-2032. Jego zasadniczym celem jest złagodzenie wpływu nowych opłat za emisję gazów cieplarnianych na ceny, które wzrosną w wyniku rozszerzenia ETS na budynki i transport (ETS 2). W ramach Funduszu Polska ma do dyspozycji ok. 11,4 mld EUR.</i> (ZAŁ. 5, STR. 7)</p> <p><i>Nowo utworzony Fundusz Społeczno-Klimatyczny ma na celu złagodzenie wpływu transformacji na gospodarstwa domowe oraz małe i średnie przedsiębiorstwa, które mogą odczuć negatywne skutki rosnących cen energii.</i> (ZAŁ. 5, STR. 38)</p> <p>W tabeli 3. Możliwe do wykorzystania źródła finansowania na pozycji 22 pojawił się Społeczny Fundusz Klimatyczny z krótkim opisem i dostępnymi funduszami.</p> <p>Powyższe działania pozwalają podnieść ocenę z 0 na 1. Nie są to jednak konkretne ramy wykorzystania funduszu, co warto poprawić w ostatecznej wersji dokumentu. Co więcej, nazewnictwo jest stosowane niekonsekwentnie, co również powinno zostać poprawione.</p>
<p>10.3 Uwzględnienie i spójne stosowanie zasady „zanieczyszczający płaci” w całej gospodarce</p>	0	↑	<p>1 – Zasada ta jest stosowana w niektórych proponowanych politykach i środkach, w przypadku których rozsądne byłoby jej zastosowanie, ale w większości przypadków jest ona pomijana</p> <p>Wynik poprawił się między wersją roboczą a projektem aKPEiK. Zasada „zanieczyszczający płaci” została wspomniana w dwóch przypadkach w projekcie aKPEiK.</p> <p>Pierwszy raz w kontekście ochrony powierzchni ziemi.</p> <p><i>Działanie 72. Instrument finansowy – Program Priorytetowy NFOŚiGW „Ochrona powierzchni ziemi”.</i></p>

			<p><i>Działanie polega na wykreowaniu i utrzymywaniu mechanizmów finansowych, których celem będzie wspieranie inwestycji dedykowanych szeroko rozumianej ochronie powierzchni ziemi. W przypadkach, kiedy nie można zastosować zasady „zanieczyszczający płaci” konieczny jest instrument finansów zabezpieczający możliwość korzystania w przypadku potrzeby realizacji inwestycji w tym obszarze.</i> (STR. 144)</p> <p>Drugi raz w kontekście transportu.</p> <p><i>Reformy ujęte w KPO mają na celu ograniczenie emisji gazów cieplarnianych i zanieczyszczeń powietrza z transportu oraz zwiększenie udziału paliw alternatywnych za pomocą szerokiego wachlarza środków regulacyjnych i nieregulacyjnych wdrożonych w ramach kompleksowej, długoterminowej strategii dekarbonizacji transportu. Jednym z elementów reformy będzie wprowadzenie opłaty rejestracyjnej i opłaty środowiskowej od pojazdów emisyjnych zgodnie z zasadą „zanieczyszczający płaci”. Wpływ tej reformy, w połączeniu z innymi działaniami, na upowszechnienie czystych ekologicznie pojazdów mierzy się w odniesieniu do konkretnej wartości docelowej dotyczącej zwiększenia udziału pojazdów elektrycznych.</i> (ZAŁ. 5, STR. 9)</p> <p>Działanie 35. Opłata paliwowa i opłata emisyjna (STR. 138) to przykład realizacji zasady zanieczyszczający płaci w praktyce, jednak działanie nie powołuje się na nią.</p> <p>W wyniku powyższych działań ocena została podniesiona z 0 na 1. Wciąż jest jednak znaczne pole do poprawy. W aKPEiK warto powołać się na zasadę „zanieczyszczający płaci” i uwzględnić, przy których działaniach i politykach jest ona stosowana.</p>
<p>10.4 Zintegrowana ochrona grup szczególnie wrażliwych w ramach instrumentów podatkowych i przekrojowych programach wsparcia związanych z zieloną transformacją</p>	<p>1</p>	<p>=</p>	<p>1</p> <p>1 – Ochrona jest dostępna w ramach niektórych z proponowanych polityk i środków, w przypadku których rozsądne byłoby jej zastosowanie</p> <p>Brak zmian w stosunku do wersji roboczej. Ocena zostaje bez zmian. W aKPEiK warto wzmocnić przekaz dotyczący odbiorców wrażliwych.</p>

Aspekt 11. Warunki pracy i nabywanie nowych kwalifikacji zawodowych

Warunki pracy i przekwalifikowanie są kluczowymi aspektami procesu dekarbonizacji, szczególnie w regionach węglowych. Podnoszenie i zmiana kwalifikacji pracowników muszą być dostosowane do zmian popytu na rynku pracy i iść w parze z tworzeniem ekologicznych, godnych miejsc pracy. Szczególną uwagę należy zwrócić na wspieranie zatrudnienia grup społecznych, które napotykają dodatkowe bariery, takich jak kobiety lub osoby niepełnosprawne.

Projekt aKPEiK poświęca aspektom zatrudnienia wiele uwagi. Tworzenie nowych miejsc pracy i zwiększenie atrakcyjności regionów jest ważnym elementem dokumentu. Pojawiły się nowe cele. Brakuje jednak konkretnych działań, planów i harmonogramów. aKPEiK nie wspomina również o bezpieczeństwie i higienie pracy w kontekście transformacji ani o równości płci wśród pracowników.

11. Warunki pracy i nabywanie nowych kwalifikacji zawodowych			
Kryterium	Ocena		Opis
	Wersja robocza	Projekt aKPEiK	
11.1 Uwzględnienie podnoszenia kwalifikacji, przekwalifikowania i nabywania nowych kompetencji przez pracowników dotkniętych transformacją	2	=	2
			<p>2 – Zapewnienie odpowiedniego zestawu środków na potrzeby wsparcia w zakresie podnoszenia kwalifikacji, przekwalifikowania i nabywania nowych kompetencji związanych z transformacją przez ludzi aktywnych zawodowo</p> <p>W projekcie wersji roboczej pojawiły się nowe działania uwzględniające podnoszenie kwalifikacji, przekwalifikowania i nabywania nowych kompetencji przez pracowników dotkniętych transformacją. Pojawiły się dwa nowe cele wraz z opisami i proponowaną polityką.</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Cel. 4.5.4. Tworzenie zielonych miejsc pracy (STR. 121) ■ Cel. 5.1.3. Rozwój kompetencji kadrowych na potrzeby transformacji klimatyczno-energetycznej. (STR. 129) <p>Brakuje w nich konkretnych informacji. Przykładowo w ramach Celu 4.5.4 planowane jest <i>Zwiększenie liczby zielonych miejsc pracy do 2030 r. w porównaniu do 2023 r.</i> (STR. 121). Taka informacja nic nie wnosi.</p> <p>Nie odniesiono się do skali problemu i potrzebnych na te cele środków. Nie zapewniono też kompleksowego harmonogramu podnoszenia kwalifikacji, przekwalifikowania i nabywania nowych kompetencji przez ludzi aktywnych zawodowo, z możliwością koordynacji z innymi planami dotyczącymi zatrudnienia i restrukturyzacji gospodarek regionalnych dotkniętych transformacją. Ocena pozostaje więc bez zmian.</p>
11.2 Dostosowane do potrzeb środki wspierające zatrudnienie, tworzenie miejsc pracy i transformację, w szczególności w odniesieniu do kobiet lub osób niepełnosprawnych, oraz na najbardziej dotkniętych terenach	0	↑	1
			<p>1 – Podstawowe wytyczne dotyczące zatrudniania i tworzenia miejsc pracy</p> <p>Wynik poprawił się między wersją roboczą a projektem aKPEiK.</p> <p>Pojawiły się dwa nowe cele wraz z opisami i proponowaną polityką.</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Cel. 4.5.4. Tworzenie zielonych miejsc pracy (STR. 121) ■ Cel. 5.1.3. Rozwój kompetencji kadrowych na potrzeby transformacji klimatyczno-energetycznej. (STR. 129) <p>W celach zwrócono uwagę na najbardziej dotknięte tereny:</p> <p><i>Specjalna uwaga będzie skierowana na regiony, które historycznie były zależne od przemysłów wysokoemisyjnych, takich jak górnictwo.</i> (STR. 122)</p> <p>Dzięki wyżej wymienionym działaniom wynik został podniesiony z 0 na 1. W dalszym ciągu brakuje jednak odniesienia się do kobiet i osób niepełnosprawnych i innych grup szczególnie wrażliwych. Są to kwestie, które należy uzupełnić w aKPEiK.</p>
11.3 Analiza wpływu zielonej transformacji na bezpieczeństwo i higienę pracy oraz przygotowanie lub kontynuacja środków przeciwdziałania ryzykom	0	=	0
			<p>0 – Brak uwzględnienia wpływu zielonej transformacji na bezpieczeństwo i higienę pracy</p> <p>Brak zmian w stosunku do wersji roboczej. Ocena zostaje bez zmian. Są to kwestie, które należy uzupełnić w aKPEiK.</p>

Aspekt 12. Zaangażowanie zainteresowanych stron i konsultacje społeczne

Obowiązek realizacji konsultacji w postaci platformy wielopoziomowego dialogu dotyczącego klimatu i energii wynika bezpośrednio z rozporządzenia wprowadzającego KPEiK⁵. Zgodnie z regulacją w procesie uczestniczyć powinny samorządy lokalne, organizacje społeczne, przedsiębiorcy i inwestorzy, a także inne zainteresowane strony i ogół

⁵ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.L_.2018.328.01.0001.01.ENG

społeczeństwa. Partycypacja społeczna w procesach decyzyjnych jest również jednym z filarów Konwencji z Aarhus. Prowadzenie szeroko zakrojonych konsultacji ma kluczowe znaczenie dla opracowania solidnej aktualizacji KPEiK oraz późniejszego efektywnego wdrażania planu.

12. Zaangażowanie zainteresowanych stron i konsultacje społeczne			
Kryterium	Ocena		Opis
	Wersja robocza	Projekt aKPEiK	
12.1 Zaangażowanie partnerów społecznych, podmiotów społeczeństwa obywatelskiego i ogółu społeczeństwa w dyskusję na temat kwestii związanych ze sprawiedliwą transformacją podczas konsultacji społecznych planu	1	↑	2
			<p>2 – Konsultacje społeczne uwzględniły zaangażowanie partnerów w dyskusję na temat kwestii związanych ze sprawiedliwą transformacją</p> <p>Wynik poprawił się między wersją roboczą a projektem aKPEiK. Warto podkreślić, że wiele elementów wskazanych jako rekomendacje po opublikowaniu wersji roboczej zostało uwzględnionych w projekcie aKPEiK. Nie zostało to jednak wspomniane, gdyż dokument nie zawiera komponentu poświęconego konsultacjom. Ocena została podniesiona z 1 na 2.</p>
12.2 Ustanowienie stałego organu ds. konsultacji z zainteresowanymi stronami, obejmujących kwestie związane ze sprawiedliwą transformacją	0	=	0
			<p>0 – Organy prowadzące konsultacje nie zostały wspomniane</p> <p>Podobnie jak wersja robocza, projekt aKPEiK nie zawiera komponentu poświęconego konsultacjom.</p> <p><i>Po przeprowadzeniu konsultacji publicznych dokument zostanie skorygowany w oparciu o wnioski z procesu i skierowany na dalsze etapy procedury formalnego zatwierdzenia przez Rząd RP. (STR. 5)</i></p> <p>W kontekście tworzenia zielonych miejsc pracy zorientowanych na transformację klimatyczno-energetyczną pojawia się następująca wzmianka:</p> <p><i>Dialog społeczny jest kluczowy, aby zrozumieć potrzeby różnych grup interesariuszy i wspólnie wypracować rozwiązania, które będą skuteczne i sprawiedliwe. Rząd będzie dążył do stworzenia platform współpracy, które umożliwią wymianę wiedzy i najlepszych praktyk oraz wspólne planowanie działań w zakresie identyfikowanych potrzeb. (STR. 122)</i></p> <p>Brakuje jednak konkretów, dlatego ocena zostaje bez zmian.</p>
12.3 Organizacja na wczesnym etapie dialogu z władzami lokalnymi w kwestiach związanych ze sprawiedliwą transformacją	0	=	0
			<p>0 – Brak wzmianki o dialogu z władzami lokalnymi w kwestiach związanych ze sprawiedliwą transformacją</p> <p>Podobnie jak wersja robocza, projekt aKPEiK nie zawiera komponentu poświęconego konsultacjom.</p> <p>W kontekście tworzenia zielonych miejsc pracy zorientowanych na transformację klimatyczno-energetyczną pojawia się następująca wzmianka:</p> <p><i>Dialog społeczny jest kluczowy, aby zrozumieć potrzeby różnych grup interesariuszy i wspólnie wypracować rozwiązania, które będą skuteczne i sprawiedliwe. Rząd będzie dążył do stworzenia platform współpracy, które umożliwią wymianę wiedzy i najlepszych praktyk oraz wspólne planowanie działań w zakresie identyfikowanych potrzeb. (STR. 122)</i></p> <p>Brakuje jednak konkretów, nie wiadomo kto będzie we wspomnianym dialogu uczestniczył. Dlatego ocena zostaje bez zmian.</p>
12.4 Określenie możliwości transgranicznego dialogu w rozwiązywaniu problemów związanych ze sprawiedliwą transformacją	0	=	0
			<p>0 – Brak wzmianki o transgranicznym dialogu w kwestiach związanych ze sprawiedliwą transformacją</p> <p>Brak zmian w stosunku do wersji roboczej. Ocena zostaje bez zmian. W ostatecznej wersji dokumentu warto określić możliwości transgranicznego dialogu w rozwiązywaniu problemów związanych ze sprawiedliwą transformacją.</p>

V. Podsumowanie

Pod wieloma względami Polska jest na dobrej drodze do opracowania lepszego Krajowego Planu w dziedzinie Energii i Klimatu niż ten opublikowany w 2019 roku. Projekt aKPEiK jest w większości obszarów lepszy niż wersja robocza przesłana Komisji Europejskiej w lutym 2024 roku, a wdrożenie uwag przesłanych w trakcie konsultacji może pomóc ten dokument jeszcze ulepszyć.

aKPEiK jest przejrzysty, wskazuje na wzrost ambicji w odchodzeniu od węgla, w większym stopniu uwzględnia aspekty terytorialne, proponuje więcej działań, które dbają o sprawiedliwość transformacji, a opisy tych działań są dłuższe. Niestety długość opisów niekoniecznie przekłada się na jakość. Największym mankamentem dokumentu jest brak konkretów i szczegółów. Przy zdaniach wskazujących, że dany problem jest istotny, brakuje informacji dlaczego – jakie dane na to wskazują i w jakim stopniu można ten problem rozwiązać wdrażając wskazane działania. Dochodzenie do lepszego stanu po wdrożeniu proponowanych polityk w większości przypadków nie jest mierzalne.

Obecnie najgorzej ocenionym aspektem jest „12. Zaangażowanie zainteresowanych stron i konsultacje społeczne”. Niska ocena może być niemiarodajna ze względu na proces konsultacji i nieuwzględnienie ich w dokumencie. Warto podkreślić, że wiele uwag złożonych przez Instytut Reform do wersji roboczej znalazło odzwierciedlenie w ocenianym projekcie.

Dalsze w kolejności aspekty wymagające największej uwagi, to:

- **1. Ambicje i cele** – z powodu brak harmonogramu odejścia od ropy i gazu;
- **3. Lokalne źródła czystej energii i zdekarbonizowane gałęzie przemysłu** – z powodu braku rozwiązań promujących czystą energię na najbardziej narażonych terytoriach;
- **4. Inkluzywność transformacji regionalnej** – z powodu niewystarczającego uwzględnienia grup najbardziej wrażliwych;
- **10. Polityki podatkowe, ubezpieczeniowe i zabezpieczenia społecznego** – z powodu braku ram dla tych polityk;
- **11. Warunki pracy i nabywanie nowych kwalifikacji zawodowych** – z powodu braku planu na konkretne działania i realizację celów.

Porównanie wyników uzyskanych przez wersję roboczą i oceniany w tym raporcie dokument przedstawia poniższa tabela.

Średnie wyniki dla aspektów sprawiedliwej transformacji w wersji roboczej i projekcie aKPEiK

		Ocena	
		Wersja robocza	Projekt aKPEiK
Territorial Aspects	1. Ambicje i cele	0.33	→ 0.83
	2. Wspieranie lokalnych gospodarek i społeczności	1.5	→ 2
	3. Lokalne źródła czystej energii i zdekarbonizowane gałęzie przemysłu	1	= 1
	4. Inkluzywność transformacji regionalnej	1	= 1
	5. Regionalne zarządzanie sprawiedliwą transformacją	1	→ 1.33
Distributional Aspects	6. Ogólna ocena skutków dystrybucyjnych	0.3	→ 1.33
	7. Ubóstwo energetyczne	1.6	→ 2
	8. Ubóstwo transportowe	0.75	→ 1.25
	9. Potrzeby finansowe i źródła finansowania	0.5	→ 2
	10. Polityki podatkowe, ubezpieczeniowe i zabezpieczenia społecznego	0.5	→ 1
	11. Warunki pracy i nabywanie nowych kwalifikacji zawodowych	0.67	→ 1
	12. Zaangażowanie zainteresowanych stron i konsultacje społeczne	0.25	→ 0.5

Uwagi: 0 – brak wzmianki o danym zagadnieniu, 1 – zagadnienie poruszone w ograniczonym zakresie, 2 – zagadnienie poruszone w znacznym zakresie, 3 – dobre praktyki

Choć proces transformacji energetycznej trwa, Polska w dalszym ciągu jest krajem w bardzo znaczącym stopniu uzależnionym od węgla, ale też innych paliw kopalnych. O ile podejście do procesu odchodzenia od wykorzystania węgla zostało lepiej pokazane, to w dalszym ciągu brakuje podobnego planu dla gazu i ropy naftowej. Co więcej, plan zakłada zwiększenie wykorzystania tych paliw do 2030 roku i nie wspomina o rezygnacji z nich. Warto zmienić to w ostatecznej wersji aKPEiK.

Żaden z aspektów nie został w pełni oceniony jako dobra praktyka. Najwyższe średnie oceny to „2”, które uzyskało „2. Wspieranie lokalnych gospodarek i społeczności”, „7. Ubóstwo energetyczne” oraz „9. Potrzeby finansowe i źródła finansowania”. Kilka pojedynczych kryteriów zostało ocenionych jako „dobre praktyki”. Są to:

- 2.1 Polityki i środki wspierające gospodarki lokalne poprzez stymulowanie ich endogenicznego potencjału wzrostu, w tym promowanie przedsiębiorczości, wspieranie MŚP i gospodarki społecznej;
- 5.1 Spójność regionalnego i krajowego procesu planowania transformacji;
- 7.4 Środki wspierające inwestycje, które strukturalnie zmniejszają rachunki za energię poprzez inwestycje w efektywność energetyczną i zeroemisyjne źródła energii;
- 8.4 Środki mające na celu strukturalne zmniejszenie ubóstwa transportowego poprzez inwestycje w zrównoważone i zeroemisyjne opcje w zakresie mobilności.

Nie oznacza to jednak, że nie ma już w nich miejsca na poprawę. W przypadku 2.1 i 5.1 wysoka ocena wynika z wglębnienia się w Terytorialne Plany Sprawiedliwej Transformacji. Więcej szczegółów z tych planów mogłoby się znaleźć w aKPEiK. Dla aspektów 7.4 i 8.4 rekomendowane jest upewnienie się, czy wszystkie działania, które prowadzą do strukturalnego zmniejszenia problemu ubóstwa energetycznego i transportowego zawierają przygotowane ramy finansowe w załączniku 5. Ten załącznik na pierwszy rzut oka stanowi solidne ramy dla finansowania transformacji energetycznej Polski, niestety nie jest kompletny, gdyż nie zawiera wielu planowanych i realizowanych działań.

Poniżej znajdują się nasze kluczowe zalecenia dotyczące ostatecznej wersji zaktualizowanego polskiego Krajowego Planu w dziedzinie Energii i Klimatu.

- Dodanie szczegółów i konkretnych celów we wszystkich proponowanych działaniach – w szczególności uzupełnienie załącznika 5 o „Działania” wymienione dla wskazanych w treści dokumentu „Celów”.
- Rozszerzenie i wzmocnienie celów związanych z odejściem od paliw kopalnych (w szczególności ropy i gazu) i przejściem na czyste technologie, aby zapewnić solidną podstawę do planowania działań transformacyjnych.
- Dodanie szczegółowych informacji na temat potrzeb finansowych i źródeł finansowania, w celu uwzględnienia wszystkich działań, które będą realizowane w procesie transformacji.
- Dodanie szerszych informacji na temat Społecznego Funduszu Klimatycznego z uwzględnieniem zasad przewodnich dla Społecznego Planu Klimatycznego.
- Plany terytorialne powołują się na KPEiK z 2019 roku, więc po publikacji ostatecznej wersji dokumentu plany terytorialne również będą wymagały aktualizacji. W szczególności cele dotyczące odnawialnych źródeł energii w TPST dla Śląska powinny zostać zaktualizowane.
- Zwrócenie większej uwagi na kwestie dotyczące odbiorców wrażliwych i środowisk, z których będą mogli skorzystać, nie tylko w kontekście ubóstwa energetycznego.
- Dodanie fragmentu o znaczeniu kobiet w trwającym procesie transformacji, a także osób starszych i niepełnosprawnych.

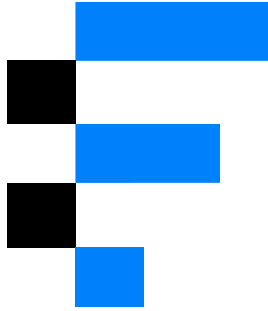
Załącznik. Tabela podsumowująca aspekty uwzględnione w metodologii

		Ocena			
		Wersja robocza		Projekt aKPEiK	
Aspekty terytorialne	1 Ambicje i cele				
	1.1 Podnoszenie poziomu ambicji i unikanie ograniczania celów w ramach Terytorialnych Planów Sprawiedliwej Transformacji	0	↑	1	1 – aKPEiK bierze pod uwagę TPST, jednak nie powołuje się na nie w kontekście ambicji.
	1.2 Przejrzysty i oparty na wiedzy naukowej harmonogram odejścia od węgla w energetyce	1	↑	2	2 – Dostępne są harmonogramy odchodzenia od węgla w energetyce, wciąż jednak zakłada się wsparcie finansowe dla paliw kopalnych.
	1.3 Przejrzysty i oparty na wiedzy naukowej harmonogram odejścia od węgla w całej gospodarce	1	=	1	1 - Wskazano harmonogramy odejścia od węgla w ciepłownictwie, zamknięcie ostatniej kopalni oraz harmonogram stopniowego odchodzenia od węgla w zużyciu energii finalnej, wciąż jednak zakłada się wsparcie finansowe dla paliw kopalnych, a także brakuje dodatkowych działań w odpowiedzi na zidentyfikowane ryzyko nieosiągnięcia celu odejścia od węgla w budynkach w 2040 r.
	1.4 Przejrzysty i oparty na wiedzy naukowej harmonogram odejścia od gazu ziemnego	0	=	0	0 – Planowanych jest wiele działań zmierzających do odejścia od gazu ziemnego, ale nie ma jasnego harmonogramu odejścia od tego paliwa. Gaz jest traktowany jako paliwo przejściowe i jego wykorzystanie w najbliższych latach ma wzrosnąć.
	1.5 Przejrzysty i oparty na wiedzy naukowej harmonogram odejścia od ropy naftowej	0	=	0	0 – brak wzmianki o harmonogramie odejścia od ropy naftowej.
	1.6 Przejrzysty i oparty na wiedzy naukowej harmonogram przejścia przemysłu na zerową emisję netto (przekształcanie lub zamykanie zakładów przemysłowych emitujących gazy cieplarniane w związku z wykorzystaniem paliw kopalnych lub procesami przemysłowymi)	0	↑	1	1 – brak wzmianki o harmonogramie przejścia przemysłu na zerową emisję netto, ale widoczny jest spadek emisji w przemyśle.
	2 Wspieranie lokalnych gospodarek i społeczności				
	2.1 Polityki i środki wspierające gospodarki lokalne poprzez stymulowanie ich endogenicznego potencjału wzrostu, w tym promowanie przedsiębiorczości, wspieranie MŚP i gospodarki społecznej	2	↑	3	3 – polityka lub środki w tym obszarze tworzą kompleksowe ramy.
	2.2 Polityka i środki mające na celu zachowanie tożsamości górniczych/tradycyjnych społeczności przemysłowych	2	=	2	2 – omówienie wielu polityk lub środków w tym obszarze, ale bez podania niektórych ważnych szczegółów.
	2.3 Polityki i środki na rzecz rewitalizacji środowiska naturalnego, zarówno w celu przywrócenia różnorodności biologicznej, jak i w celach rekreacyjnych	1	=	2	2 – omówienie wielu polityk lub środków w tym obszarze, ale bez podania niektórych ważnych szczegółów.
	2.4 Specjalna, specyficzna dla regionu polityka i środki promujące inteligentną i zrównoważoną mobilność (zarówno na terenach najbardziej dotkniętych w ramach regionu objętego transformacją, jak i łączyjących go z innymi regionami)	1	=	1	1 – Uwzględnienie niektórych polityk lub środków w tym obszarze, ale w sposób w dużej mierze niewystarczający do zapewnienia skuteczności.
	3 Lokalne źródła czystej energii i zdekarbonizowane gałęzie przemysłu				
	3.1 Ocena potrzeb w zakresie wdrażania przystępnej cenowo czystej energii (w tym, w stosownych przypadkach, systemów ciepłowniczych), efektywności energetycznej lub dekarbonizacji procesów przemysłowych	0	=	0	0 – Brak oceny poziomu potrzeb w tym obszarze.
3.2 Polityki i środki mające na celu zaspokojenie potrzeb w dziedzinie przystępnej cenowo czystej energii (w tym, w stosownych przypadkach, systemów ciepłowniczych), efektywności energetycznej lub dekarbonizacji procesów przemysłowych	2	=	2	2 – Omówienie wielu polityk lub środków w tym obszarze, ale bez podania niektórych ważnych szczegółów.	

Aspekty terytorialne	4 Inclusivity of regional transition				
	4.1 Promowanie równości płci w celu uwzględnienia szczególnej sytuacji i roli kobiet w przechodzeniu na gospodarkę neutralną klimatycznie	1	=	1	1 – Brak wzmianki o jakiegokolwiek polityce czy środkach w tym obszarze w aKPEiK, ale niektóre polityki lub środki zostały uwzględnione w innych dokumentach.
	4.2 Szczególne uwzględnienie grup szczególnie wrażliwych (w tym osób niepełnosprawnych), które w nieproporcjonalnie większy sposób odczuwają negatywne skutki transformacji	1	=	1	1 – Brak wzmianki o jakiegokolwiek polityce czy środkach w tym obszarze w aKPEiK, ale niektóre polityki lub środki zostały uwzględnione w innych dokumentach.
	4.3 Polityki i środki dotyczące demograficznych skutków starzenia się społeczeństwa w regionach objętych transformacją	1	=	1	1 – Brak wzmianki o jakiegokolwiek polityce czy środkach w tym obszarze w aKPEiK, ale niektóre polityki lub środki zostały uwzględnione w innych dokumentach.
	5 Regionalne zarządzanie sprawiedliwą transformacją				
	5.1 Spójność regionalnego i krajowego procesu planowania transformacji	2	↑	3	3 – spójność regionalnego i krajowego procesu planowania transformacji sprzyjająca skutecznej realizacji polityk i środków, które mają być wdrażane.
5.2 Koordynacja instytucjonalna w zakresie wdrażania sprawiedliwej transformacji między władzami regionalnymi i krajowymi	0	=	0	0 – Brak wzmianki o koordynacji instytucjonalnej w zakresie wdrażania sprawiedliwej transformacji, a w innych dokumentach jest rzadko brana pod uwagę.	
5.3 Włączenie zainteresowanych stron i obywateli w regionalne zarządzanie transformacją	1	=	1	1 – Brak wzmianki o zaangażowaniu zainteresowanych stron i obywateli, ale wspominają o nim inne dokumenty.	
Aspekty dystrybucyjne	6 Ogólna ocena skutków dystrybucyjnych				
	6.1 Ocena ogólnych skutków dystrybucyjnych polityk i środków objętych aktualizacją KPEiK – w podziale na grupy dochodowe	0	↑	2	2 – opis ogólnych skutków dystrybucyjnych jest wystarczający i uwzględnia zróżnicowanie na podstawie grup dochodowych, ale brakuje niektórych ważnych szczegółów.
	6.2 Ocena ogólnych skutków dystrybucyjnych polityk i środków objętych aktualizacją KPEiK – w podziale na inne odpowiednie grupy (np. gospodarstwa domowe w obszarach wiejskich, emeryci)	0	↑	1	1 – wzmianka o spodziewanych ogólnych skutkach dystrybucyjnych, z zastrzeżeniem, że opis jest ograniczony i nie uwzględnia rozróżnienia na podstawie odpowiednich grup społecznych.
	6.3 Konsekwencja w stosowanej terminologii i pomiar postępów w osiągnięciu celów	1	=	1	1 – Terminy są w pewnym podstawowym stopniu ujednolicone w różnych dokumentach i wspomina się o pomiarze postępów w osiągnięciu celów, ale nie podano żadnych szczegółów.
	7 Ubóstwo energetyczne				
	7.1 Uwzględnienie orientacyjnych celów mających na celu ograniczenie ubóstwa energetycznego	1	=	1	1 – Cele uwzględnione, ale niewystarczająco szczegółowe i/lub niewykorzystujące odpowiednich wskaźników.
	7.2 Ocena poziomu ubóstwa energetycznego i jakości stosowanych wskaźników	1	↑	2	2 – ubóstwo energetyczne dokładnie opisane, ocena oparta na dobrych wskaźnikach jakościowych, ale brakuje niektórych ważnych szczegółów
	7.3 Bezpośrednie wsparcie na rzecz zmniejszenia ubóstwa energetycznego	2	=	2	2 – Istniejące i planowane polityki lub środki w tym obszarze są opisane i oczekuje się, że przyniosą znaczącą zmianę, ale nie rozwiążą problemu w sposób kompleksowy.
	7.4 Środki wspierające inwestycje, które strukturalnie zmniejszają rachunki za energię poprzez inwestycje w efektywność energetyczną i zeroemisyjne źródła energii	2	↑	3	3 – polityka lub środki w tym obszarze tworzące kompleksowe ramy.
	7.5 Rozwiązanie problemu nieefektywności rynku energii, która negatywnie wpływa na odbiorców szczególnie wrażliwych	2	=	2	2 – Omówienie wielu polityk lub środków w tym obszarze, ale bez podania niektórych ważnych szczegółów.

Aspekty dystrybucyjne	8 Ubóstwo transportowe				
	8.1 Uwzględnienie orientacyjnych celów mających na celu ograniczenie ubóstwa transportowego	0	=	0	0 – Brak wzmianki o celach mających na celu zmniejszenie ubóstwa transportowego.
	8.2 Ocena poziomu ubóstwa transportowego i jakości stosowanego wskaźnika	0	=	0	0 – Brak oceny poziomu ubóstwa transportowego.
	8.3 Bezpośrednie wsparcie na rzecz zmniejszenia ubóstwa transportowego	1	↑	2	2 – istniejące i planowane polityki lub środki w tym obszarze są opisane i oczekuje się, że przyniosą znaczącą zmianę, ale nie rozwiążą problemu w sposób kompleksowy.
	8.4 Środki mające na celu strukturalne zmniejszenie ubóstwa transportowego poprzez inwestycje w zrównoważone i zeroemisyjne opcje w zakresie mobilności	2	↑	3	3 – polityka lub środki w tym obszarze tworzące kompleksowe ramy.
	9 Potrzeby finansowe i źródła finansowania				
	9.1 Opis potrzeb finansowych dla każdej proponowanej polityki i środka uwzględniający skutki dystrybucyjne	0	↑	2	2 – Potrzeby w zakresie finansowania większości proponowanych polityk i środków zostały określone, ale brakuje niektórych ważnych informacji.
	9.2 Opis źródeł finansowania dla każdej proponowanej polityki i środka uwzględniający skutki dystrybucyjne	1	↑	2	2 – Publiczne i prywatne źródła finansowania większości proponowanych polityk i środków określone, ale brakuje niektórych ważnych informacji.
	10 Polityki podatkowe, ubezpieczeniowe i zabezpieczenia społeczne				
	10.1 Wykorzystanie dochodów z podatków, opłat i należności związanych z klimatem (lub podobnych instrumentów, np. dochodów z EU ETS) na wsparcie grup szczególnie wrażliwych	1	=	1	1 – Zasada ta znajduje odzwierciedlenie w niektórych proponowanych politykach i środkach, w przypadku których rozsądne byłoby jej zastosowanie, ale w większości przypadków jest ona pomijana.
	10.2 Rozliczanie i przygotowywanie ram wykorzystania Społecznego Funduszu Klimatycznego	0	↑	1	1 – SFK jest uwzględniony, ale przedstawiono jedynie podstawowe ramy jego wykorzystania.
	10.3 Uwzględnienie i spójne stosowanie zasady „zanieczyszczający płaci” w całej gospodarce	0	↑	1	1 – Zasada ta jest stosowana w niektórych proponowanych politykach i środkach, w przypadku których rozsądne byłoby jej zastosowanie, ale w większości przypadków jest ona pomijana.
	10.4 Zintegrowana ochrona grup szczególnie wrażliwych w ramach instrumentów podatkowych i przekrojowe programy wsparcia związane z zieloną transformacją	1	=	1	1 – Ochrona jest dostępna w ramach niektórych z proponowanych polityk i środków, w przypadku których rozsądne byłoby jej zastosowanie.
	11 Warunki pracy i nabywanie nowych kwalifikacji zawodowych				
	11.1 Uwzględnienie podnoszenia kwalifikacji, przekwalifikowania i nabywania nowych kompetencji przez pracowników dotkniętych transformacją	2	=	2	2 – Zapewnienie odpowiedniego zestawu środków na potrzeby wsparcia w zakresie podnoszenia kwalifikacji, przekwalifikowania i nabywania nowych kompetencji związanych z transformacją przez ludzi aktywnych zawodowo.
	11.2 Dostosowane do potrzeb środki wspierające zatrudnienie, tworzenie miejsc pracy i transformację, w szczególności w odniesieniu do kobiet lub osób niepełnosprawnych, oraz na najbardziej dotkniętych terenach	0	↑	1	1 – Podstawowe wytyczne dotyczące zatrudniania i tworzenia miejsc pracy.
11.3 Analiza wpływu zielonej transformacji na bezpieczeństwo i higienę pracy oraz przygotowanie lub kontynuacja środków przeciwdziałania ryzykom	0	=	0	0 – Brak uwzględnienia wpływu zielonej transformacji na bezpieczeństwo i higienę pracy.	

12 Zaangażowanie zainteresowanych stron i konsultacje społeczne					
Aspekty dystrybucyjne	12.1 Zaangażowanie partnerów społecznych, podmiotów społeczeństwa obywatelskiego i ogółu społeczeństwa w dyskusję na temat kwestii związanych ze sprawiedliwą transformacją podczas konsultacji społecznych planu	1	↑	2	2 – Konsultacje społeczne uwzględniły zaangażowanie partnerów w dyskusję na temat kwestii związanych ze sprawiedliwą transformacją.
	12.2 Ustanowienie stałego organu ds. konsultacji z zainteresowanymi stronami, obejmujących kwestie związane ze sprawiedliwą transformacją	0	=	0	0 – Organy prowadzące konsultacje nie zostały wspomniane
	12.3 Organizacja na wczesnym etapie dialogu z władzami lokalnymi w kwestiach związanych ze sprawiedliwą transformacją	0	=	0	0 – Brak wzmianki o dialogu z władzami lokalnymi w kwestiach związanych ze sprawiedliwą transformacją.
	12.4 Określenie możliwości transgranicznego dialogu w rozwiązywaniu problemów związanych ze sprawiedliwą transformacją	0	=	0	0 – Brak wzmianki o transgranicznym dialogu w kwestiach związanych ze sprawiedliwą transformacją.

www.ireform.eu